

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 22 (709)

*Šventų Kalėdų ir laimingų
Lietuvos valstybės sostinės Vilniaus 700-ųjų metų!*

Mokslininkų dėmesys – smulkiąjam ir vidutiniam verslui

Lietuvos mokslininkų sąjunga pripažinta kaip svarbi Lietuvos smulkiąjo ir vidutinio verslo partnerė, siekiant reikšmingos mokslo pasiekimų ir inovacijų plėtros ne tik stambiuose projektuose, bet ir pačiuose smulkiąsiauose verslo segmentuose.

Šių metų gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijoje įvyko Lietuvos smulkiąjo ir vidutinio verslo tarybos (LSVVT), vienijančios per kelias dešimtis verslo asociacijų, visuotinis susirinkimas. Jo metu išklausa pirmininkės Dalios Matukienės atskaita apie nuveiktus darbus, atnaujinta LSVVT sudėtis ir išrinkta LSVVT valdyba. Už aktyvų dalyvavimą ir paramą smulkiąjam ir vidutiniam verslui apdovanoti aktyviausiai dirbę žmonės, tarp jų ir Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. Dalius Serafinas. Lietuvos mokslininkų sąjunga priimta į LSVVT sudėtį kaip visateisė narė, o jos pirmininkas D. Serafinas išrinktas į LSVVT valdybą,

Po susitikimo. Prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos eglutės. Iš kairės: LMS pirmininkas prof. Dalius Serafinas, LSVVT pirmininkė Dalia Matukienė (Alytaus krašto verslininkų asociacija), LSVVT sekretorė Viktorija Bražiūnaitė (Lietuvos socialinio verslo asociacija)

siekiant vystyti glaudesnius mokslo ir verslo santykius, plėtoti inovacijas darnaus regionų vystymosi kontekste, įgyvendinti socialinės, žaliosios ir žiedinės ekonomikos modelius bei priemones.

Dalyvavimas LSVVT Lietuvos mokslininkų sąjungos nariams sudarys palankesnes sąlygas susirasti partnerius, plėtojant tyrimus ir inovacijas. Be to, mokslininkų balsas bus geriau girdimas valdžios institucijose, nes pagal Lietuvos Respublikos smulkiąjo ir vidutinio verslo įstatymo IV skirsnį ministerijos ir jos pavaldžios įstaigos privalo teikti informaciją ir atsižvelgti į LSVVT siūlymus.

Savo ruožtu, Lietuvos mokslininkų sąjunga siūlo smulkiąjo ir vidutinio verslo atstovams rengti reguliarius susitikimus su mokslininkais Vilniuje, Lietuvos mokslininkų sąjungos būstinėje – Jono Basanavičiaus g., rengti ir teikti bendrus tyrimų ir inovacijų plėtros projektus. Lietuvos mokslininkų sąjunga gali pasiūlyti platų socialinių ryšių tarp Lietuvos ir užsienio mokslininkų tinklą, nes socialinis kapitalas ir gyvas žinių bei idėjų dalijimasis – sėkmingų tyrimų ir inovacijų svarbiausia prielaida.

Kviečiame Lietuvos mokslininkus aktyviai dalyvauti Lietuvos mokslininkų sąjungos ir LSVVT veikloje. Tapti Lietuvos mokslininkų sąjungos nariu galima užpildant prašymą <http://lms.lt/remėjai/>. Parengė prof. dr. Dalius Serafinas

„Baltų centro“ vadovė Regina Kvašytė. Apie Centro veiklos 20-metį skaitykite 7 p.

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos mokslininkų sąjungoje ● 1 p.

Lietuvos aktualijos: kodėl valdžios sprendimai kelia tiek abejonių? ● 2 p.

Kas yra gerovės valstybė ir kas ją kuria? ● 3 p.

Nekilnojamojo turto mokestis ● 4–5 p.

Absolventų pamokos ● 5–6 p.

Nauji socialiniai tyrimai ● 6 p.

„Baltų centro“ veiklos 20-metis. Kada susikalbėsime be vertėjo – išmokę abiejų tautų kalbas? ● 6–7 p.

Ir vėl asmenvardžių rašymas ne valstybine, bet „originalo“ kalba? ● 7 p.

Tautinio architektūros paveldo tyrėjo veiklos 75-metis ● 8 p.

Naujos knygos. Griuvusių poezija: įspūdžiai iš niekieno žemės ● 9–10 p.

Parodos ● 11 p.

LIETUVOS JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

Jaunųjų mokslo daktarų akademinė karjera: išbandymai ir galimybės. Lapkričio 22 d. Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) vyko LMA Jaunosios akademijos organizuota diskusija „Jaunųjų mokslo daktarų akademinė karjera: iššūkiai ir galimybės“. Diskusijoje įvairių institucijų atstovai dalinosi gerąja praktika, akcentuodami, kaip galima pagerinti karjeros galimybes, pasinaudojant vidiniais ištekliais. Buvo pabrėžiama bendruomenės svarba, siekiant dalintis asmeninėmis patirtimis, kontaktais ir informacija. Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungai atstovavęs tarybos narys dr. Artiomus Magomedovas akcentavo, kad

LJMS atstovai: Salomėja Vanagienė, Aurelijus Rinkevičius, Laura Dargenytė-Kacilevičienė, Evelina Voronovič - laureatų apdovanojimų ceremonijoje

mokslininko karjera prasideda dar doktorantūroje. Siekiant didesni doktorantų įsitraukimo, reikia užtikrinti socialines garantijas. Tolimesniuose etapuose svarbu užtikrinti nuoseklų podoktorantūros stažuotių finansavimą, kad būtų galima planuoti ilgalaikę karjerą.

„Lietuvos galios“ apdovanojimų ceremonija. Gruodžio 3-ąją vyko savanoriškų iniciatyvų visoje Lietuvoje „Lietuvos galia“ apdovanojimų ceremonija Lietuvos Respublikos Prezidentūroje, kuri buvo transliuojama per LRT kanalą. Geriausios disertacijos konkurso ir Geriausio magistrinio darbo konkurso iniciatyvos pateko į antrąjį etapą. ■

LIETUVOS AKTUALIJOS

Ar teisingas buvo kardinolas A. Rišeljė?

Dr. Stasys Tumėnas

Ir vėl, šįkart naujosios Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) Lietuvos Respublikos Seime formavimo, tvirtinimo kontekste prisimenamas šis kardinolas. Ir kaip neprisiminsi garsiojo XVII a. Prancūzijos kardinolo Armano Rišeljė (*Armand Richelieu*) žodžių: „Kas valdo kalbą, tas valdo ir valstybę.“ Taip teigdamas, jis pripažino, kad kalba yra valstybės gyvavimo pagrindas.

Seimas patvirtino naujosios kadencijos VLKK ir paskyrė pirmininkę dr. Violetą Meiliūnaitę, kuri įvardijo, jos nuomone, pagrindinius dalykus, svarbius būsimosios komisijos darbe: „Lietuvių kalbos prestižo ir ne tik bendrinės lietuvių kalbos, bet ir visų lietuvių kalbos atmainų prestižo stiprinimas. Lietuvių kalbos mokymas tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų, kad Lietuvoje gimtakai gautų kokybišką lietuvių kalbos mokymą, tokio paties kokybiško lietuvių kalbos mokymo nusipelnę ir migrantai <...>. Dar vienas dalykas yra lietuvių kalba skaitmeninėje erdvėje. Ko labai pasigendama, tai mokomosios priemonės ir patogios programėlės lietuvių kalbai mokytis, kuriomis galėtų naudotis lietuviai čia, galėtų naudoti užsieniečiai, susidomėję lietuvių kalba.“

Rodos, naujosios pirmininkės nuostatos aiškios, korektiškos, išsakytos prieš balsavimą. Bet kodėl to neliudija Seime vykusio slapto balsavimo rezultatai: už Seimo nutarimą „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos“ (projektas Nr. XIVP-2261) balsavo 67, prieš buvo 9, susilaikė 38 Seimo nariai. Už Seimo nutarimą „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininko paskyrimo“ balsavo tik 62 Seimo nariai. Mažoka, kai prisimeni Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulę ir 14 straipsnį...

Kaip matote, net svarstant valstybinės kalbos klausimus vieningo sutarimo nebuvo – daugiau kaip pusė Seimo narių nepritarė

nei naujos komisijos sudėčiai, nei pirmininkės skyrimui, nei buvusio VLKK pirmininko Audrio Antanaičio atleidimui iš pareigų. Kodėl? Todėl, kad paaiškėjo daug abejotinų dalykų, „išlindo“ keistų mįslių, kvepiančių ne kalbinės kompetencijos klausimais, ne kalbos politikos viršenybe, o pigiu politikavimu. Štai kodėl ir mano kalba Seimo tribūnoje buvo griežtoka ir nelabai linksma. Šiaip ar taip, esu vienintelis kalbininkas Seime ir galvoju, kad išsakyti savo nuomonę kalbos, kalbos politikos klausimais man yra privaloma. Tą mane įpareigoja ne tik Konstitucija, bet ir tarnystė lietuvių kalbai.

Kadangi Seime dirbu antrąją kadenciją, puikiai prisimenu, kai lygiai prieš penkerius metus Seime naujai kadencijai tvirtinome VLKK ir jos pirmininkę A. Antanaitę. Neprisiminti negaliu, nes tada pribloškė iš garbios tautos tribūnos ištarti, tiesa, tada dar ne ekonomikos ir inovacijų ministrės, Aušrinės Armonaitės žodžiai apie VLKK: „Šią komisiją įsteigė Lietuvos komunistų partijos centro komitetas. Visada ten dalyvavo politikai.“ O kad būtų stipriau, tada pridėjo ir kardinolo A. Rišeljė mano komentaro pradžioje cituotus žodžius, tiesa, nepakomentavusi, kad tų žodžių esmė – kalba yra valstybės gyvavimo pagrindas.

Tiek to, inovatyvus, moderniškai, liberalūs, po pasaulį besizvalgantys politikai tegul remiasi garsiosiomis pasaulio asmenybėmis, tik pridursiu, kad mes, Sąjūdžio praeivis, Lietuvai siekiant nepriklausomybės 1988–1990 m., labiau cituodavome M. Daukšos, J. Jablonskio, K. Būgos, Z. Zinkevičiaus, M. Lukšienės, J. Marcinkevičiaus žodžius apie lietuvių kalbą, apskritai, kas valstybės gyvenime yra gimtoji kalba, kodėl ją privalome gerbti, puoselėti, prižiūrėti, ginti jos valstybinį statusą. Tam ir buvo įkurta VLKK, Valstybinė kalbos inspekcija – ne bausti, o padėti.

Buvusi Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė niekada nebuvo radikali politikė, tačiau ne kartą išsakė savo poziciją, kad gimtoji kalba negali būti derybų objektu arba politikų įrankiu. Deja, ko gero, tampa! Tik pasirinktas kitas kelias ir metodai – Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pastangomis suformuoti sau parankią naujosios kadencijos sudėtį, jos buvusio pirmininko A. Antanaičio ne tik nebetvirtinti pirmininku, bet

apskritai „neprileisti“ dirbti net Komisijoje. Keista, kai taip elgiamasi su žmogumi, kuris nė karto ataskaitų metu nebuvo kritikuotas, peiktas, kuris turėjo daug idėjų ir ryžto tęsti savo darbą.

Priminsiu, kad buvęs pirmininkas daugybę kartų buvo tik skatinamas, apdovanojamas: Lietuvos Respublikos Prezidento ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento garbės žymeniu „Už nuopelnus lietuvių išeivijai“, Amerikos lietuvių „Teisingumo čempiono“ apdovanojimu už išeivijos visuomenės švietimą. Jis – kūrybinio konkurso „Žiniasklaida prieš korupciją“ Televizijos ir radijo kategorijos laimėtojas, 2016 m. A. Antanaičiui įteiktas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“. Priminsiu, kad Sąjūdžio metais jis aktyviai darbavosi Sąjūdžio leidiniuose, organizavo ekspedicijas į tremties vietas Rusijoje, telkė Sibiro, Uzbekistano, Ukrainos lietuvių bendruomenes.

Kas neįtikėtina valdančiajai daugumai Seime? Gal tai, kad šis XXI a. humanistas visada gynė tautos savasties elementus, tradicijas, lietuvių kalbą. O gal tai, kad už jo nugaros – tie 70 tūkst. Lietuvos piliečių, prašančių nesikėsinti į asmenvardžių rašybą, nusistovėjusią abėcėlę, parašų? O gal svarbiausia priežastis – europinių lėšų „įsisavinimas“? Ši tema svarstymuose beveik apeita, ją vienoje radijo laidoje-diskusijoje aktualizavo prof. Laima Kalėdienė, priminusi, kad Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje yra „iššaldyti“ 35 milijonai (kitur kalbėta ir apie 37 milijonus) Europos Sąjungos lėšų, skirtų lietuvių kalbos įdiegimui skaitmeninėje erdvėje. Tai patvirtino ir pokalbyje dalyvavęs Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas A. Žukauskas. Ar iš tikrųjų niekas nevyksta? Taip, jau vienuolika šių metų mėnesių niekas nevyksta, nes ministerija, matyt, laukė permainų komisijos sudėtyje. O specialistai Lietuvių kalbos institute, universitetuose laukia nesulaukia užsakymų, kad greičiau galėtų sulietuvinti skaitmeninę erdvę. Apie tai neseniai Seime vykusioje konferencijoje kalbėjo ir pats A. Antanaitis, išvardinęs ir žingsnius, kryptis, kaip tai reikia įgyvendinti.

A. Antanaičio, ėjusio pirmos ir paskutinės kadencijos VLKK pirmininko pareigas, istorija, jo atleidimas iš dalies atsako ir į

klausimą, kodėl pastaruoju metu niekas nesiveržia į valstybės tarnybą, nes, pasikeitus politiniams vėjams, valdančiajai daugumai Seime, bet kada gali tapti politinių skersvėjų auka. Valstybės tarnyba negali būti politinių užsakymų arena, o priešingai mąstantys politikai turėtų apmąstyti Konstitucinio Teismo išaiškinimą, kad „valstybės tarnyba – tai tarnyba Lietuvos valstybei ir pilietinei Tautai“.

Komentaro pabaigoje norėjau rašyti – „Lauksime tęsinio“, bet, ko gero, jis jau ateina. Seime įregistruotas Valstybinės kalbos įstatymo projektas (Nr. XIVP-880(2), kuris, regis, ir bus nuosekli lietuvių kalbos normų erdvės siaurinimo tąsa. Ar nėra skandalas, ar nėra naujovė, kai „siūloma Konstitucinio kalbos įstatymo versija būtų skirta reguliuoti tik esminius lietuvių kalbos egzistencijos klausimus“, o viena iš įstatymo rengėjų žiniasklaidos atstovams komentuojama, kad „iš principo siekiama reguliuoti tik pagrindines kalbos vartojimo sritis. Visiškai nereguluojamas neoficialios kalbos vartojimas, tautinių, religinių bendruomenių kalbos vartojimas“? Ar tai naujovė, ar naikinimas, kai įstatyme nebeminimos VLKK, Valstybinė kalbos inspekcija, kai nebekalbama apie asmenvardžių rašybą? Juk jau ir dabar patvirtinta nauja asmenvardžių rašymo tvarka griaua lietuvių kalbos sistemą.

Visa tai, kas vyksta kalbos politikos permainų erdvėje, kaip traktuojami net konstituciniai įstatymai, man primena situaciją su Šventuoju Raštu, kai yra Šventojo Rašto aiškintojai ir interpretuotojai. Dažniausiai jie būna įtikinantys, logiški, aiškūs, prasmingi. Kai susiduriama su Valstybinės kalbos įstatymu, stengiamasi jį komentuoti, interpretuoti savaip, spraudžiant prie savo kūno, kuris prikimštas liberalių idėjų. Štai kodėl labai laukiu Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme priimto Lietuvos Respublikos Seimo narių kreipimosi, kad šis teismas dar kartą išaiškintų Konstitucijos 14 straipsnio nuostatas, asmenvardžių rašybos nuostatas. Nesvarbu, kad tai jis jau atliko 1999, 2009 ir 2014 m. Ar nepasikeis Konstitucinio Teismo nuomonė, kai jis vėl paprašys VLKK išsakyti savo nuomonę? Komisijos nuomonė, tikėtina, gali pasikeisti. Juk VLKK ir jos pirmininkė yra pasikeitusios. O gal keičiasi ir Rišeljė aksioma apie kalbos ir valstybės valdymą? *Autorius yra Seimo Kultūros komiteto narys* ■

AR TIKRAI DAR LIETUVA?

Dr. Zigmantas Vaišvila

Šių metų lapkričio 23-ąją paminėta 104-oji 1918 metais atkurto Lietuvos kariuomenės diena. Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas sakė: „Mūsų kariuomenė tapo stipresnė, visuomenė – atsparesnė, sąjungininkų parama – didesnė, o Lietuvos laisvė – brangesnė. Laisvė, vardan

kurios savo gyvybes paaukojo tūkstančiai Lietuvos karių, savanorių ir partizanų, iš kurių išmonės, nepaliaujamo tikėjimo, drąsos ir meilės Tėvynei semiasi šiandienos kariai.“

Ar tikrai? Ar mums brangi Tautos istorija, ar vis dar gerbiame save, ar tik mus niekinančius? Ar dėl tokios „laisvės“ jie aukojo savo gyvybes? Tikrai ne.

Tą pačią lapkričio 23-ąją paskelbta, kad Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos komisija 2022 metų, t. y. jau 30-ąją (bet tai buvo nutylėta), premiją skyrė muziejininkui ir www.alkas.lt redaktoriui Jonui Vaiškūnui. Šaunu, smagu, bent viena gera žinia ir pragiedrulys šioje beviltiškos valdžios klampynėje.

Tačiau Kultūros (!) ministerija kreipėsi į Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją dėl galimo interesų konflikto premiją teikiančios komisijos sudėtyje (beje, ši biurokratinė

formuluotė – akivaizdus rusicizmas lietuvių kalboje). O Dieve, tik po komisijos sprendimo valdžia „paaiškėjo“, kad viena iš premijos teikimo komisijos narių dr. Dalia Urbanavičienė ir premijos gavėjas J. Vaiškūnas priklauso tai pačiai visuomeninei organizacijai!

Galėtų būti dar vienas anekdotas apie valdžią, tačiau kultūros ministras Simonas Kairys rimtu veidu aiškina, kad jam „svarbiausias yra Jono Basanavičiaus premijos prestižo išlaikymas ir procedūrinis aiškumas bei skaidrumas“. „Vadybinimas“ svarbiau už esmę, turinį ir patį Joną Basanavičių. O jau J. Vaiškūno veikla, matyt, tik devintas vanduo nuo kisieliaus. Kada dalyvavimas visuomeninėje veikloje tapo Lietuvos valstybėje „tarnybine etika“?

Pasidomėjau ir, ko gero, supratau, kad „tarnybinė etika“ nepažeidžiama, kai tai

daro pati valdžia. Štai Lietuvos Vyriausybė paskelbė, kad „prieš metus pradėtos rengti Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ kontekste sušaukta Piliečių taryba – pasaulyje paplitęs, bet Lietuvoje dar naujas valdžios bendradarbiavimo su visuomene būdas, kai atsitiktinai atrinkti visuomenės atstovai sprendžia valstybei svarbius klausimus“ (<https://lrv.lt/lt/naujienos/pirma-karta-susaukta-pilieciu-taryba-pasiule-ateities-lietuvos-vizija-2050-aisiais-kiekvienas-jausis-itrauktas>). Valdžios „30 atrinktų dalyvių iš visos Lietuvos ši spalį dvi dienas Druskininkuose diskutavo apie skirtį tarp „mes“ ir „jie“, nagrinėjo neįgalųjų integracijos, priklausomybių prevencijos, tautinių mažumų, visuomenės tarpusavio pasitikėjimo klausimus ir dalijosi mintimis,

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

GEROVĖS VALSTYBĖS KŪRIMAS (1)

Jonas Jasaitis

Artėjant didžiosioms metų šventėms, kai ruošiamės pasitikti Kristaus gimtadienį ir Naujuosius metus, verta atsitraukti nuo vadinamųjų „socialinių tinklų“, apraizgusių daugelio sąmonę nesuskalbėjimo ir pykčio voratinkliais. Verta apmąstyti, kas buvo gera ir pozityvu, ką galėtume padaryti, kad ateinantys metai mus sutelktų išmintingiems sprendimams ir pozityviai kuriamajai veiklai. Nuolatinis svaidymasis kaltinimais niekur neveda. Tikrai neveda ten, kur norėtume...

Sovietmečiu užaugo dvi kartos, kurios nematė, kaip galima tvarkytis patiems. Gyvenome pagal svetimus, mums primestus „įstatymus“. Ir, tiesą sakant, ne tiek jau daug buvo tokių, kurie nuolat ir nuosekliai priešinosi okupaciniam režimui. Dauguma tada prisitaikė, kad ramiai išgyventų, guosdamiesi, kad ne jų jėgoms ką nors pakeisti. Ir vis tik subrendo nauja viso bendravimo forma – Sąjūdis, kai pavyko atsikratyti bejėgiškumo, kai patikėjome, kad patys galime atkurti tautos namus – savo valstybę. Daugelis mūsų bendraamžių gali pasidžiaugti, kad tai buvo pats laimingiausias mūsų gyvenimo tarpsnis, kai pavyko nusimesti baimės ir nepasitikėjimo vienas kitu akidangčius. Mus pakeitė daugiatūkstantiniai mitingai, budėjimai prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, kai niekieno neraginami ėjome ginti ką tik išrinktos savo valdžios, kai klausėmės jos atstovų, lyg gertume iš paties gaiviausio – tiesos ir gėrio šaltinio.

Bet tai truko tik trejus metus. Mes nebuvo įpratę patys spręsti ir prisidėti darbais. Bet gerai, kad tai buvo laikotarpis, kai nebuvo „partijų“. Tačiau mes laukėme, kad Sąjūdis viską sutvarkys, o mums teliks tik mėgautis teisingumu. Ir tada pajutome, kad ne iš kažkokio svetimo „užsienio“, o iš mūsų pačių iškilo tai, ko nesitikėjome – kad kažkas suvoks permainas tik taip: „Vogti iš valstybės – ne nuodėmė.“ Nesitikėjome, kad šalia veiklių gabių žmonių, kurie nuoširdžiai griebėsi kurti savo verslą, atsirastų „reketininkai“, kurie puls juos žlugdyti, kurie ims draskyti gamyklas, teikusias darbą tūkstančiams.

To, gal šimto dorų žmonių, susivienijusių į Sąjūdį, jėgos pasirodė per mažos. Jie ir patys sutriko, nebesuspėjo, nepajėgė suvaldyti lyg cunamis kylančio chaoso. Kas be ko, buvo ir pakurstančių plėsti tą chaosą, o mes nepajėgėme jų ne tik sustabdyti, bet net ir atpažinti. Sąjūdis buvo išformuotas, nesuspėjęs atlikti savo didžiosios misijos: maža nuversti okupacinį režimą, dar reikia sukurti savo valdžią. Permainoms vykdyti reikėjo dešimteriopai daugiau rankų, o mes buvome įpratę tik laukti, kad kažkas sutvarkys. Kai tos norimos tvarkos neatsirado, sugebėjome tik piktintis ir priekaištauti. Užuoat dirbę sutartinai, pradėjome kurti „partijas“. Prikūrėme jų net kelias dešimtis, o tos „partijos“ ėmė kovoti tarpusavyje ir net ryti viena kitą. Ir šiandien stebimės, kad pas mus nėra jokių „krikščionių demokratų“, jokių „socialdemokratų“, jokių „liberalų“. Jų ir negalėjo atsirasti, nes Vakarų valstybėse partijos veikė visiškai kitoje sistemoje, nepatyrusioje penkis dešimtmečius trukusio okupacinio režimo.

Mūsų ką tik susiorganizavusios, tačiau jokios strategijos neturinčios „partijos“ su įniršiu puolė daužyti tas negausias visuomenės grupes, kurios dar turėjo savo patirties suformuotus ideologinius pagrindus, iš kurių ir galėjo išaugti Sąjūdžiui efektyviai talkininkaujančios visuomenės grupės – būsimų partijų, gebančių analizuoti mūsų specifinę situaciją ir kurti mūsų valstybės strategiją, užuomazgos. Tai politinių kalinių ir tremtinių bei tautininkų judėjimai. Jie vieninteliai turėjo aišką politinį apsisprendimą. Jų dauguma dar gerai žinojo, kaip reikia tvarkytis savo valstybėje. Niekada nepamiršiu, kaip sovietinės finansinės sistemos bruožus įsisąmoninusi, bet dabar pasivadynusi „konservatore“ bobulė rekė tautininkams: „Mes jūsų poziciją paremsime, jei likviduosite savo partiją. Mes esame tikrieji tautininkai“. Bet toji bobulė visiškai nesuvokė, kaip tvarkyti pramonės, žemės ir miškų ūkio, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemų finansavimą. To

niekas jos nemokė, tačiau ji įsivaizdavo, kad yra specialistė, žinanti, kaip reikia tvarkytis. Kai pagaliau paaiškėjo, kad ji nieko nežino, žalos jau buvo suspėjusi pridaryti tiek, kad prireiks mažiausiai trijų dešimtmečių jos pasėtam chaosui iškuopti. Šiandien tos bobulės politikoje jau seniai nebėra, bet chaosas liko ir net dauginasi.

Vis dėlto per praėjusius tris chaoso siautėjimo dešimtmečius visko sugriauti nepavyko. Vienas kitą išsižudė padugnės – „reketininkai“. Garsiausiai šūkaloję artistai, vaizdavę politikus, nuslydo nuo scenos. Susikūrė įmonės, visiškai skirtingos nuo veikusių sovietmečiu, pajėgiančios dalyvauti tarptautinės pažangos procese, atsirado tikrų specialistų, pajėgiančių suvokti, kas lemia žmonijos pažangą. Kad ir kiek šūkautų nuo scenų ir bačkų nustumti „artistai“ bei apsišaukėliai „įtakos formuotojai“, kad ir kiek juos globotų ir lyg „š. ant šakės“ keltų „purvasklaidininkai“, vaizduojantys žiniasklaidos atstovus, nemokšos ir apsišaukėliai, korupcijoje paskendę „viceministrai“, „departamentų direktoriai“ ir panašūs „veikėjai“, mes gyvename savo Lietuvoje, kurią ir *de jure*, ir *de facto* pripažino pasaulis.

Joks Prezidentas, joks Premjeras gerovės valstybės vienas, be visuomenės kasdienio pozityvaus dalyvavimo nesukurs. Kuo mes šiandien esame nepatenkinti? Atsakymą jaučiame, tik ne visada pajėgiame jį išreikšti. Gerovės valstybės misija – tenkinti svarbiausius (bazinius) socialinius poreikius. O tai yra: **būstas, darbas, sveikatos apsauga, nepertraukiamas mokymasis, doroviniai pagrindai ir kaip viso to rezultatas – saugumas**. Valstybė tik tada bus tvirta ir nenugalima, kai jos valdžios institucijos įgalins visuomenę kasdien prisidėti, kad baziniai poreikiai būtų patenkinti. Tai neįvyks per trumpą laiką, tam reikės ilgalaikių sprendimų, bet kito kelio nėra. Tik tos valstybės turi ateitį, kurių raidos strategija yra nukreipta į šių visuomenės poreikių tenkinimą. Lietuva gali šį uždavinį išspręsti tik pati, tik savo jėgomis. Jokie „paramos fondai“, jokie tarptautiniai projektai nepadės, jei visuomenė neturės tokios strategijos.

Ką reiškia būstas? Kodėl būtent šis poreikis yra pirminis, pats svarbiausias? Todėl, kad kiekvienam iš mūsų yra būtinas „stogas virš galvos“. Pasakykime patys sau: „Aš privalau turėti gimtinę, tėviškę, savo tautos namus – valstybę.“ Tai sąvokos, kurių niekas negali atstoti. Kai dabar įvairiausi, atsprasant, veikėjai be perstojo pliurpia apie judrų pasaulį, apie verslą kitose valstybėse galinčią atgaivinti imigraciją, jie meluoja. Migracija nesuteikia laimės nei valstybei, iš kurios emigruojama, nei valstybei, į kurią imigruojama. Iš savo valstybės pirmiausia išvyksta jaunesni, aktyvesni ir labiau išsilavinę. Toji valstybė netenka tų, kurie jai labiausiai reikalingi. Migracija pasmerkia ilgalaikiam skurdui tas valstybes, iš kurių tie vertingiausi visuomenės sluoksniai išvyksta. Jokios pažangos savo gimtinei išvykstantieji nesuteikia. Ir nereikia meluoti, kad jų – išvykusių – neberekės čia maitinti. Išvykdamieji jie nesukuria jokios papildomos vietos prie stalo tiems, kurie pasiliko. Kas juos pamaitins, jei jūs, tie, kurie galėjote pamaitinti, išvykote, palikę juos kaip našta svetimiems?

Šiandien niekas neneigia, kad pasaulis yra judrus, kad išvykusieji gali įgyti vertingos patirties, kurios negalėjo pasiekti savo šalyje, bet kurią pritaikys bent dalis į ją sugrįžusių. Jokie svetimieji, išsikūrę jų paliktuose namuose, gerovės jų tėviškėje nesukurs. Emigracija pateisinama tik tuo atveju, jei iškyla tiesioginis pavojus gyvybei. Kai Antrojo pasaulinio karo metais iš Lietuvos išvyko dalis jos gyventojų, jie tvirtino, kad tai – laikina, kad jie būtinai sugrįš, pirmai galimybei atsivėrus. Išvykstantieji gerai žino, kad valstybėje, kuri juos priglaudė, jie turės prisitaikyti, o ne kelti riaušes ir ieškoti galimybių pragyventi juos priglaudusiųjų sąskaita. Net tada, kai dar negali sugrįžti į savo namus, yra būdų ir priemonių padėti savo tėvynei.

Prie migracijos temos dar sugrįšime ne kartą, nes bandymai paversti žmoniją pasaulio klajūnais jokios pažangos pasauliui neatneša. Tai kam taip įžūliai propaguoti tai, kas vietoje pažadėtos gerovės galų gale sukelia tik šimtus naujų problemų? Vadinamosios „ekonominės emigracijos“ propaganda yra nusikalstamas, nes turime galvoti apie ilgalaikes teigiamas permainas, o ne apie trumpalaikę naudą, kurios didžioji dalis atitenka ne emigravusiems, o tiems, kas juos paskatino emigruoti. (*Tęsinys – kitame numeryje*). ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

2022 metų Laisvės premija. Seimas 2022 metų Laisvės premiją nusprendė paskirti Ukrainos Prezidentui Volodymyru Zelenskui. Premija skirta už V. Zelenskio ir Ukrainos žmonių nuopelnus kovoje dėl nepriklausomybės, laisvės ir demokratijos Rusijos agresijos akivaizdoje. Seimo įsteigta Laisvės premija siekiama įvertinti asmenų ir organizacijų laimėjimus ir indėlį ginant žmogaus teises, plėtojant demokratiją, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą kovojant už Rytų ir Vidurio Europos tautų laisvą apsisprendimą ir suverenitetą. Laisvės premija įteikiama Laisvės gynėjų dieną – sausio 13-ąją.

„Rail Baltica“. Vienas ambicingiausių pastarųjų dešimtmečių Europos infrastruktūros projektų „Rail Baltica“ siekia europinės vėžės bėgiais sujungti Baltijos šalis ir dalį Lenkijos bei Suomijos su likusia Europos Sąjungos dalimi. „Projekto reikšmė, užtikrinant greitą ir patikimą Baltijos regiono jungtį su Vakarų Europa susidarius naujoms geopolitinėms sąlygoms, yra ypač didelė. Privalome persiorientuoti iš Vakarai–Rytai į Šiaurė–Pietus“, – bendrame kartu su Audito komitetu posėdyje kalbėjo Seimo Ateities komiteto pirmininkas prof. Raimundas Lopata.

Posėdyje dalyvavęs susisiekimo ministras Marius Skuodis parlamentarų informavo apie „Rail Baltica“ projekto įgyvendinimo eigą ir naujos geopolitinės situacijos keliamus iššūkius: „Būtina ypač intensyviai dirbti, kad būtų užtikrinta tolesnė projekto eiga ir greitas, patogus ir saugus Baltijos regiono susisiekimas su Vakarų Europa.“ Susisiekimo viceministrė Loretą Maskoliaviene pabrėžė, kad Lietuvos strateginis interesas yra Klaipėdos prijungimas prie europinės vėžės. Uostamiesčio europinės vėžės nutiesimas leistų Lietuvai tapti konkurencinga tarptautinę jūrų pervežimų rinkoje. Perėjimas nuo kelių transporto prie geležinkelių transporto yra vienas iš pagrindinių darnaus vystymosi tikslų, kurie turi būti užtikrinti iki 2030 metų.

Pasak Europos Komisijos Šiaurės–Baltijos transporto koridoriaus koordinatorės Katerinos Trotman (*Catherine Trautmann*), Europos Parlamentas labai vertina šį projektą, todėl svarbu matyti ne tik nacionalinę, bet ir trijų valstybių viziją, kadangi „Rail Baltica“ – tai ir susisiekimas, ir ekonomika, ir saugumas, ir apskritai naujų technologijų atėjimas į regioną.

Rusijoje veikiančios lietuvių verslai turėtų būti vertinami nacionalinio saugumo požiūriu. Įmonės, turinčios komercinių interesų Rusijoje, turėtų užsiregistruoti Vyriausybės specialios komisijos viešajame registre ir pagrįsti, kodėl jos tęsia savo veiklą karą prieš Ukrainą pradėjusioje šalyje. Rusijoje dirbančius Lietuvos verslus vertinti grėsmės valstybės nacionaliniam saugumui požiūriu numato registruotas naujos Seimo rezoliucijos projektas.

Šios rezoliucijos tikslas – nurodyti valstybei ir verslams būdus, kaip atsiboti nuo Rusijos, praktiškai įtvirtinant Rusijos, kaip teroristinės valstybės, statusą. Dokumentu nurodomos gairės, kaip konkrečiai nustatyti institucijų, įmonių ir gyventojų santykį su teroristine šalimi. Rezoliucijos autorias, Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto nario, Ateities komiteto pirmininko prof. Raimundo Lopatos teigimu, toks dokumentas Lietuvai atvers duris taikyti ne tik tarptautines, bet ir nacionalines sankcijas prieš Rusiją, be to, nustatys, kad teroristinei valstybei taikomos sankcijos yra privalomos. „Rezoliucija įpareigotų Vyriausybę aktyviau veikti užšaldant Rusijos režimui artimų ir sankcionuotų asmenų turtą ir sąskaitas. Mūsų valdžia Europos Sąjungos lygiu turėtų ieškoti būdų, kaip šį turtą konfiskuoti ir iš jo atlyginti Ukrainai padarytą žalą. Kartu, parengus atitinkamus įstatymus, teroristinės valstybės verslai negalėtų veikti Lietuvoje, jie negalėtų įsigyti mūsų šalyje nekilnojamojo turto be specialaus Vyriausybės leidimo. Galų gale, turėtume griežčiau prižiūrėti tam tikrų prekių eksportą į Rusiją ir Baltarusiją“, – sako R. Lopata.

Užbaigti pradėtus vėjo jėgainių statybos projektus. Seimas Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme įtvirtino išimtis, užtikrinančias galimybes užbaigti jau pradėtus vėjo elektrinių vystymo projektus. „Mes su proveržio paketu PAV nurodėme, kad statant septynias jėgaines, yra privalomas poveikio aplinkai įvertinimas. Tiems, kurie iki šio įstatymo buvo pradėję planuoti statyti po dvi jėgaines, tačiau šalia atsirado dar penkios statomos,

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

automatiškai pritaikomas jau galiojantis įstatymas. Jie pagal senąją tvarką su senaisiais lūkesčiais nebegali baigti savo planavimo. Penki projektai Lietuvoje yra sustoję, norime ištaisyti klaidą ir pasakyti, kad tie, kurie pradėjo rengti savo projektus iki proveržio paketo, galėtų užbaigti juos pagal senąją tvarką, – lapkričio viduryje pristatydama pataisas sakė Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkė Aistė Gedvilienė.

Seimo nariai įstatyme įtvirtino nuostatą, kad, planuojant vėjo elektrinių, dėl kurių iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos Elektros energetikos įstatyme nustatyta tvarka pasirašytas elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ketinimų protokolai, statybą ir jų statybai išduodant statybą leidžiantį dokumentą, taikomos iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos galiojusios Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nuostatos.

Pirmasis Jūrinių reikalų komisijos posėdis Klaipėdoje. Seimo Jūrinių reikalų komisija lapkričio 28 d. surengė pirmąjį išvažiuojamąjį posėdį Klaipėdoje, kuris organizuotas Lietuvos aukštojoje jūreivystės mokykloje. Išvykos tikslas buvo susitikti

su jūrine bendruomene, įvertinti esamą situaciją, sužinoti jūrinių organizacijų problemas, išgirsti, ko iš Seimo komisijos yra tikimasi ir ką pirmiausia jai reikėtų nuveikti. Susitikime dalyvavo Laivų savininkų asociacijos, Jūrinių sąjungos vadovai, pristatę darbdavių ir darbuotojų padėtį, sudėtingas problemas, kurias lemia ne tik nacionalinės, bet ir tarptautinės realijos. Buvo aptartos Klaipėdos universiteto ir pačios Lietuvos aukštosios jūreivystės mokyklos problemos, buvo paliestas galimo mokyklos jungimo prie Klaipėdos universiteto ar Vilniaus Gedimino technikos universiteto galimybių klausimas. Diskutuota apie galimybes keisti mokyklos pavadinimą ir kurti prielaidas antrosios ir trečiosios pakopos jūreivystės srities studijoms.

Susitikime konstatuota, kad jūriniame sektoriuje yra daug prieštaravimų ir skirtingų požiūrių, daug sunkiai sprendžiamų problemų: tiek komisijai Seime, tiek atskiroms ministerijoms. Pavyzdžiui, daug klausimų kelia vėjo energetikos vystymas Baltijos pakrantėje. Įvardyta, kad trūksta bendrų išeities pozicijų, supratimo, paprasčiausios terminijos, daug kas daroma, negalvojant apie galimą abipusiškai naudingą susitarimą,

ilgalaikes perspektyvas.

Susipažinę su Lietuvos jūrinės bendruomenės realijomis, komisijos nariai pasitarime išsakė, kokiose srityse norėtų aktyviau veikti ir ką laikytų prioritetu. Sutarta organizuoti posėdžius reguliariai kartą per mėnesį, pagal galimybes vykti į vis kitas uostamiesčio erdves, kviečiant dalyvius specialioms problemoms spręsti. Atsižvelgdama į aktualias švietimo problemas, pirmąjį ateinančių metų mėnesį Komisija ketina detaliau susipažinti su švietimo ir mokslo institucijomis, ieškant tinkamo sprendimo ir siūlant sprendimus, kurie padėtų tiek artimoje, tiek ilgalaikėje perspektyvoje padaryti jūrinių sektorių patrauklesnį jaunimui, o mokymo įstaigoms – geresnes sąlygas inžineriniam jūriniam ugdymui tiek profesinio rengimo, tiek aukštojo mokslo lygmeniu.

Pasirašytas bendradarbiavimo memorandumas. Gruodžio 6 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos ir Ukrainos Aukščiausiosios Rados sekretoriato bendradarbiavimo memorandumas, kuriame, atsižvelgus į tvirtą Lietuvos paramą Ukrainai jai žengiant europiniu keliu, išreikštas siekis perduoti žinias europiniais klausimais ir nustatyti abiejų parlamentų

administracijų bendradarbiavimo principus pagal bendras interesų sritis. Be kita ko, numatyta organizuoti mokomuosius vizitus, kad Ukrainos parlamento administracijos atstovai įgytų kuo daugiau žinių ir įgūdžių Europos integracijos srityje.

Memorandume, įvertinant parlamentų reikšmę vykstant Ukrainos Europos integracijos procesui ir jo metu įgytą Lietuvos patirtį, ir suvokiant, kad bendradarbiaujant daug lengviau siekti bendrų interesų ir spręsti svarbius uždavinius, susijusius su Europos integracijos procesu, pabrėžiama bendradarbiavimo, keičiantis žiniomis, patirtimi ir geriausia praktika, svarba. Sutarta efektyvesnį Lietuvos ir Ukrainos parlamentų darbą skatinti per specializuotų padalinių bendradarbiavimą; perduoti profesinę patirtį, susijusią su stojimu į Europos Sąjungą procesu, teisės aktų derinimu ir stojimo derybų stebėseną; bendrai didinti nacionalinių parlamentų vaidmens svarbą Europos integracijos proceso metu; skatinti dialogą su valstybės institucijomis, dalyvaujančiomis Europos integracijos procese; bendrai įgyvendinti Europos Sąjungos tarptautinių institucijų bendradarbiavimo ir techninės pagalbos projektus ir kt. ■

AR TIKRAI DAR LIETUVA?

■ Atkelta iš 2 p.

kaip galėtume spręsti visuomenėje kylančias problemas“.

Štai taip su Lietuvos piliečiais „suderinta“ valstybės strategija iki 2050 metų. Šie 30 valdžios atrinktųjų „tiki, kad 2050 metais gyvensime geresnėje visuomenėje, supratin-gesnėje, matysime, kas yra blogai, kelsime tas problemas (dar vienas rusicizmas – Z. V.), o svarbiausia – jas spręsimė nelaukdami, kol įsisenės“.

Labai konkrečiai! Jei tarybiniais metais valdžia tezes apie geresnį gyvenimą skelbė su įkvėpimu, tai šiuolaikinėje „pasaulyje paplitusioje“ praktikoje tai panašu į davatkišką pritarimą valdžiai. Ir nesvarbu, kas tai daro, ar „Lietuva 2030“, ar „Lietuva 2050“ projektus rengiantys „atrinkti“ nusamdytieji, ar 30 „atrinktų visuomenės atstovų“, tikriausiai net nemokėjusių už dviejų dienų pabendra-vimą su valdžios atstovais Druskininkuose.

Nenuostabu, kad tarp šių 30 valdžios „atrinktų visuomenės atstovų“ nėra J. Vaiškūno, kurio dešimtmečiais trunkanti visuomeninė veikla, pažūros, išsilavinimas ir pilietišku-mas matomas ir žinomas Lietuvos žmonėms.

Kodėl Lietuvos piliečiams „atstovauja“ jų nerinkti ir visuomenei nežinomi asmenys? Matyt, neatsitiktinai skelbiami šių „atstovų“ tik vardai, bet ne pavardės, profesijos, išsilavinimas, visuomeninės veiklos patirtis. Matyt, ne tokios J. Vaiškūno pažūros, profesinės ir visuomeninės veiklos patirtis... Taigi, visuomenės atstovas Lietuvoje, matyt, yra tik tas, kurį pasirenka Lietuvos valdžia ir apmoka už lojalumą ar „darbą“ visuomenės (teisingiau, valdžios) labui.

Belieka sulaukti kito, jau išbandyto, valdžios žingsnio – J. Vaiškūną paskelbti „grėsme nacionaliniam saugumui“. Tai rašau visiškai rimtai, nes jis ir bendraminčiai, be kita ko, aktyviai ir viešai gina Lietuvos valstybinę kalbą, kurią Seimą užvaldžiusieji pagal vadinamosios „Laisvės“ partijos programą nori paleisti cirkuliuoti „laisvai“, t. y. be valstybės priežiūros ir su ne lietuviškos abėcėlės raidėmis. Valstybei atstovaujantys teismai „sukurs“ precedentus, perrinkta Valstybinės kalbos komisija viskam pritaras. Nereikės net keisti Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimų dėl lietuvių kalbos gynimo. O mes dėl viso to nesirūpinsime. Tik klausysimės

eteryje laisvai besiliejančios „ramanauskų“ ir panašių „valstybės“ veikėjų „lietuvių“ kalbos ir šios kalbos įtaką „valstybinei“ lietuvių kalbai. Ir pritarime stipriausiam visų „visuomeninių“ transliuotojų laidų vedėjų argumentui, kuris skelbiamas kas trečiame jų sakinyje: „Ar ne?“

Lietuvoje „grėsme nacionaliniam saugumui“ jau paskelbtas ir advokatas, gynęs kaltinamuosius Sausio 13-osios ir Medininkų žudynių bylose, t. y. dėl savo profesinės veiklos, kurią užtikrina ir giną įstatymas. Mat Rusijos žiniasklaida rašė apie šiuos procesus ir šio advokato argumentus.

O gal jau metas Lietuvoje, besiskelbiančioje demokratine, nebeleisti kaltinamiesiems gintis teisme? Tik Seimas ar saugumas nustatinės, kas yra valstybės priešai.

Aš pradėdau nebepažinti Lietuvos. Šiandienės Lietuva, kuri nebe ta, kokia buvo 1991 metų sausio įvykių metu. Ir tai yra baisiausia – nepasitikėjimas valdžia ir baisi nuvarytų nuo kojų žmonių apatija. Tokiai Lietuvos valdžiai lieka tik kasdien mindyti Lietuvos Respublikos Konstituciją, kurią jie mums prisiekė gerbti. Todėl mūsų Konsti-

tuciją būtina prisiminti ne tik valdžiai, bet ir Lietuvos piliečiams:

1 straipsnis: Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.

2 straipsnis: Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai.

5 straipsnio 2 ir 3 dalys:

Valdžios galias riboja Konstitucija.

Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

14 straipsnis: Valstybinė kalba – lietuvių kalba.

38 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys:

Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas.

Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.

Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu.

Ir kaip galima drįsti šias paprastai ir aiškiai surašytas mūsų sugyvenimo Lietuvoje Pagrindinio Įstatymo mintis kažkaip kitaip interpretuoti?! Tai vyksta ne tik todėl, kad „vadizmas“ subujojo Lietuvoje, bet ir dėl to, kad mes tam nesipriešiname. *Autorius yra Kovo 11-osios Akto signataras*

LIETUVOS AKTUALIJOS

Ar nekilnojamojo turto mokesčio įvedimas atvėsins nekilnojamojo turto rinką?

VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto docento dr. Algirdo Bartkaus komentaras

Viena iš Lietuvos valstybės problemų yra deficitinis biudžetas. Iš pastarųjų dešimties metų nebuvo tokių, kad šalies biudžetas būtų subalansuotas ar perteklinis. Tvirtinamas biudžetas ar faktiškai surenkamas ir paskirstomas biudžetas visada buvo deficitinis. Pats paprasčiausias būdas spręsti biudžeto deficito problemą yra mokesčių tarifų padidinimas arba naujo mokesčio įvedimas. Bet kuri iš šių priemonių

visada papildo biudžetą. Labai dažnai šios priemonės turi poveikį ir ekonomikos veikėjų elgsenai ir kartais tas poveikis, o anaipol ne įplaukos į biudžetą, tampa lemiamu veiksniu sprendžiant, ar įvesti šį mokestį, ar ne.

Neseniai pristatytas nekilnojamojo turto mokestis taip pat turės poveikį elgsenai, tačiau ne tokį, koks yra projektuojamas apmokestinimo apologetų. Dažnai teigiama, kad šio mokesčio įvedimas atvėsins nekilnoja-

mojo turto rinką. Per daug nesigilinant, gali atrodyti, kad tikrai taip bus, toks mokestis padės sumažinti sandorių apimtį, sulėtinti kainų augimo tempus, tačiau tai – netiesa. Šis mokestis turi keletą esminių trūkumų, dėl to reikiamo vaidmens jis neatliks.

Nekilnojamojo turto mokesčio trūkumai

■ Nukelta į 5 p.

Ar nekilnojamojo turto mokesčio įvedimas atvėsins nekilnojamojo turto rinką?

VU Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto docento dr. Algirdo Bartkaus komentaras

■ Atkelta iš 4 p.

Pirmas mokesčio trūkumas yra jo **netaiklumas**. Itin svarbus nekilnojamojo turto rinkos ypatumas yra tas, kad didžioji dalis būstą valdančių asmenų šioje rinkoje nedalyvauja. Šie asmenys būstą įsigijo labai ilgam laikui, gal net visiems laikams ir keisti jo neketina, tad šių asmenų apmokestinimas tam, kad būtų atvėsinta nekilnojamojo turto rinką, yra klaidingas sprendimas. Mokesčio šalininkai mano, kad, versdami nekilnojamojo turto rinką turinčius asmenis mokėti mokesčius, jie paveiks jo dar neturinčių asmenų sprendimus, t. y. apmokestinama nekilnojamojo turto rinkoje nedalyvaujančius, tačiau jį valdančius asmenis, valstybė siekia paveikti jo neturinčius, tačiau artimiausioje ateityje įsigyti ketinančius asmenis. Mokesčiai tenka tiems asmenims, kurie nieko neketina daryti, kad būtų paveikti asmenys, kurie galbūt kažką ir ketina.

Antras projektuojamas poveikis rinkos dalyviams gali būti apčiuopiamas per vieną tikslinę grupę, kurią mokesčio kūrėjai norėtų juo paveikti. Tai nemažai nekilnojamojo turto objektų turintys asmenys, kurie gyvena iš jų nuomos. Mokesčio šalininkų manymu, jo įvedimas sumažins nekilnojamojo turto nuomos ar kokiais kitais tikslais ketinančių įsigyti asmenų skaičių. Noras gal ir pagrįstas, tačiau jam nelemta išsipildyti. Kai paklausa yra didesnė už pasiūlą, nekilnojamojo turto savininkų derybinės pozicijos yra stipresnės už besinuomojančių, todėl nuomos tikslais keletą nekilnojamojo turto objektų valdantys asmenys šį mokesčių nesunkiai perkels nuomininkams ant pečių (jiems perkels net ir mokesčius už tą plotą, kuriame patys gyvena). Štai taip visą nuomai skirtą nekilnojamojo

turto savininkams tenkantį mokesčių iš tiesų sumokės nekilnojamojo turto neturintys asmenys. Nėgana to, toks mokesčių gali paskatinti asmenis greičiau, nieko nedelsiant, pirkti būstą, o ne jį nuomotis. Toks elgesys nelabai siejasi su rinkos atvėsimu.

Nei pirmo, nei antro poveikio mokesčio šalininkai nesiekia, tačiau jis bus toks. Tam, kad galutinai suprastume tokio apmokestinimo ydingumą, panagrinėkime vieną pavyzdį. Tarkime, kad turime tris asmenis, kurie gauna vienodas pajamas, jų ateities perspektyvos – identiškos, kiekvieno iš šių asmenų gyvenimo būdas yra labai panašus, jie neturi žalingų įpročių, kurie kenktų aplinkiniams, jų vairuojamos transporto priemonės taršos požūriū yra vienodos ir pan. Vadovaujantis protingumo kriterijais, šie asmenys turėtų sumokėti labai panašius mokesčius, jų skirtumai turėtų būti nulemti tik nežymių trijulės pajamų skirtumų. Tarkime, kad vienas iš jų įsigyja būstą, kurio vertė yra žemesnė nei būsto vertės mediana, kitas įsigyja būstą, kurio vertė yra aukštesnė nei būsto vertės mediana, o trečias neįsigyja jokio – jis būstą nuomojasi. Pirmas nemokėtų jokio mokesčio, nes jo pirmenybių sąrašas būstas nėra pirmoje vietoje (jam svarbiausia turėti daug santaupų), antras mokesčius mokėtų, nes būstas jam, ko gero, yra svarbesnis nei santaupos, o trečiam pabrangtų nuoma ir jis pradėtų svarstyti, ar neverta įsigyti būsto, nes nuoma kainuoja daugiau. Trečias šios kompanijos žmogus, tas, kuris neturi būsto, bet jį nuomojasi, gautų nedviprasmišką signalą pirkti būstą, nes nuomos kaina pastebimai pakilo.

Kas apmokestinama nekilnojamojo turto mokesčiu?

Nekilnojamojo turto mokesčiu apmokestinamos pirmenybės. Asmuo, kuris turi aiškiai išreikštą pirmenybę turėti būstą geresnėje vietoje, didesnio ploto ar naujesnės statybos, mokesčius mokės, o tas, kuris tokių pirmenybių neturi, kuriam svarbiau santaupos pinigine forma, jo nemokės. Pirmenybės gali būti apmokestinamos, jeigu jos yra žalingos ir kelia pavojų aplinkiniams. Tokios pirmenybės, kaip rūkymas ar automobilių keliama cheminė tarša, yra arba gali būti apmokestinimo objektu, tačiau **būsto įsigijimas nėra žalinga pirmenybė**. Būstas yra būtinoji prekė, tokia pat kaip maistas ar drabužiai, ir geresnio būsto turėjimas savo reikmėms neturėtų būti papildomo apmokestinimo objektu.

Būsto paklausa yra labai glaudžiai susijusi su asmeniniais žmogaus poreikiais. Nėmenka dalis asmenų, kurie galėtų sau leisti geresnį būstą, to nedaro, nors pajamos jiems tai leidžia – tiesiog jų pirmenybių sąrašas būstas neužima pirmos vietos. Ir nėmenka dalis asmenų įsigyja aukštesnės vertės būstą nei kiti panašias pajamas gaunantys asmenys, nes būstas jiems yra itin svarbus. **Apmokestinimas, kuris nusitaikė į nekenksmingus aplinkiniams žmogaus prioritetus, yra ydingas iš esmės.**

Ką nekilnojamojo turto mokesčiai sukurs?

Jis sukurs getus. Tai, kad mokesčiai iš pradžių nebus dideli, anaipol nereikia, kad jie tokie liks ir ateityje. Tiesą sakant,

dabartiniame projekte numatytas apmokestinimas yra nesunkiai pakeliamas daugumai gyventojų, o tai reiškia, kad elgesio jis smarkiai nekeis. Kodėl gi tada jo vis vien nereikia? Todėl, kad mokesčiai bus maži tik iš pat pradžių. Vėliau tos savivaldybės, kurios norės suaktyvinti nekilnojamojo turto plėtrą geriausiuose rajonuose, advokataus, kad mokesčiai būtų peržiūrėtas ir „tinkamai“ nustatytas. Tada centro ir kitų gerųjų kvartalų nekilnojamojo turto mokesčiai bus keliamas iki tokio lygio, kad skurdžiau gyvenantiems asmenims jis bus nebepakeliamas. Taigi, **skurdžiau gyvenantys asmenys glausis tuose kvartaluose, kur mokesčiai bus mažas, o geresnius kvartalus galės sau leisti tik labiau pasiturintys asmenys**. Tai neįvyks iš karto, tai neįvyks per metus, bet per dešimt metų šie pokyčiai pasidarys matomi ir **tai nebus geri pokyčiai**.

Ekonominė politika gali kai ką sukurti, o kai ką ir išspręsti. Nekilnojamojo turto mokesčiai gali sukurti getus, tačiau jis jokios problemos neišspręs. Ko tada reikia Lietuvai, kalbant apie mokesčius? Tam tikrų mokesčių reikia, pavyzdžiui, mokesčiai, kurie leistų kaupiti būsto renovacijos fondą, tada pati renovacija vyktų daug didesniais tempais nei dabar. Taip pat reikalingas automobilių taršos mokesčiai, kuris pakeistų asmenų elgesį, perkant transporto priemonę ir ją vairuojant, kai ne laikas iki 100 km/val. būtų pagrindinis kriterijus, o emisijos. Tokie mokesčiai nesukurtų nieko, tačiau garantuotų problemų sprendimą ir paralelines įplaukas į biudžetą. Tokie mokesčiai yra reikalingi, o štai nekilnojamojo turto mokesčiai – nereikalingas. ■

UNIVERSITETŲ ABSOLVENTŲ KELIAI

Universitetas išmokė savarankiškumo

Pokalbis su projektuotoju Karoliu Sankausku

Vilniaus Gedimino technikos universiteto alumnas Karolis Sankauskas, dar studijuodamas universitete, įkūrė nuosavą projektavimo įmonę. Jis prisidėjo prie žinomų projektų įgyvendinimo – Bernardinų parko, Tiškevičių dvaro Užutrakyje, stadiono Kalnų parke. Taip pat ir prie Antano Gustaičio aviacijos instituto naujo pastato projekto. Pasak universiteto alumnų, tai lyg duoklė, kurią norisi gražinti už studijų metais įgytas praktines ir teorines žinias, kurias darbe jis naudoja dar ir šiandien. Jos taip pat praverčia, ir tiekiant pagalbą karo nuniokotai Ukrainai – prasideda pirmieji šalies atstatymo darbai, nugriauti pastatai projektuojami iš naujo.

– **Baigęs mokyklą pasirinkote aplinkos apsaugos inžinerijos sritį. Kodėl būtent šią sritį?**

– Tuo metu, kai baigiau mokyklą, buvo labai populiaru rinktis vadybos, ekonomikos, teisės studijas. Dėl studijų krypties tariausi ir daug diskutavau su savo tėčiu. Jis man patarė rinktis inžinerijos srities studijas, kad įgyčiau specialybę, turėčiau techninį išsilavinimą. Iš pradžių su juo nesutikau, norėjau studijuoti tai, kas madinga, ką renkasi draugai. Tačiau, kiek pagalvojęs, nusprendžiau mokytis Vilniaus Gedimino technikos

Vilniaus Gedimino technikos universiteto absolventas Karolis Sankauskas. *Simo Bernoto nuotr.*

universitete. Dauguma mano kursiojų buvo į Vilnių studijuoti atvykę iš kitų miestų. Jie suprato, kad, jeigu nori pasilikti Vilniuje, turi mokytis, stengtis. Pasibaigus pirmajam semestriui, tai supratau ir aš. Prisimenu savo tėčio žodžius: „Studijuok ir įgyk specialybę.“ Iki šiol esu dėkingas jam už tai, kad nukreipė mane ten, kur reikia, ten, kur esu dabar. Baigęs bakalauro studijas, tęsiau mokslus – įstojau į magistrantūrą.

– **Besimokydamas universitete, įkūrėte įmonę „Projektavimo sprendimai“. Kaip gimė ši idėja?**

– Mano klasės draugas dirbo prie tam

tikrų projektų ir paprašė mano pagalbos, juos įgyvendinant. Pradėjome projektuoti tvenkinius, bendradarbiauti su universiteto dėstytojais, kad būtų galima užbaigti tam tikrus projektus. Įmonė pamažu augo, perpirkau akcijas, pradėjau samdyti daugiau darbuotojų, pradėjome projektuoti kelius ir t. t. Šiuo metu įmonėje dirba apie 30 darbuotojų. Dabar projektuojame gyvenamuosius namus, komercinės paskirties pastatus, gatves, melioraciją, prekybos centrus, kurių yra visame mieste. Užaugome ir esame viena iš didesnių projektavimo bendrovių, veikiančių Lietuvoje. Šiuo metu bendrovei yra nei daug, nei mažai – septyniolika metų.

– **Prie kokių projektų dirbate dabar?**

– Pagrindiniai – daugiabučių, gatvių rekonstravimo projektai, kariniai objektai. Pats įdomiausias, kurį projektuojame dabar, – būsime pirmoji Europoje projektavimo bendrovė, kuri po karo bus suprojektavusi pastatą, t. y. mokyklą Ukrainoje, Borodiankoje. Esu užsibrėžęs šį tikslą įgyvendinti kuo greičiau. Ukraina pasirinko šį pastatą, kaip vieną tų, kurie turi būti atstatyti.

– **Prasidėjus karui Ukrainoje, intensyviai tiekiate humanitarinę pagalbą šaliai. Kaip kilo ši idėja? Su kokiais sunkumais**

tenka susidurti?

– Dažniausiai su humanitarinės pagalbos paketais ir kolegomis į Ukrainą išvažiuoju 5–6 dienoms. Neseniai grįžau iš savo 41-osios kelionės per pastaruosius devynis mėnesius. Noras bent kiek padėti karo nualintoje šalyje likusiems ukrainiečiams kilo tuomet, kai sulaukiau pagalbos prašymų iš draugų, gyvenančių Ukrainoje. Jie ieškojo gyvenamosios vietos Lietuvoje. Bėda ta, kad, norint priimti gyventojus, reikia turėti daug vietos. Nutiko taip, kad per parą gyventi pasikviečiau apie 20 žmonių. Jiems išnuomovau keletą butų. Pradėjau raginti savo draugus taip pat prisidėti prie pagalbos Ukrainai. Ir štai dabar Vilniaus mieste yra įkurtas Humanitarinės pagalbos centras, kuriame surinkti daiktai nuolat tiekiami į Ukrainą.

Misijų į Ukrainą metu važiuoju į zonas, kuriose vyksta mūšiai. Nuolat bendrauju su kariais. Kaip įmanoma stengiuosi jiems padėti, deja, kartais tenka pernešinėti ir žuvusiųjų kūnus. Teikdamas pagalbą kitiems, matau, kad visa tai darau ne veltui. Tai padeda. Skaičiai kalba patys už save – šiuo metu iš Lietuvos jau išvažiuo beveik 80 mašinų humanitarinės pagalbos, kurių

■ Nukelta į 6 p.

UNIVERSITETŲ ABSOLVENTŲ KELIAI

Universitetas išmokė savarankiškumo

Pokalbis su projektuotoju Karoliu Sankausku

■ Atkelta iš 5 p.

didžiąją dalį užpildžiau savo lėšomis. Dalį pagalbos rinkome ir kartu su kolegomis, savanoriais. Žinau, kad tai – dar ne pabaiga. Pirmuosius du mėnesius, prieš išvykdamas į misijas, suprasdavau, kad galiu ir negrįžti namo. Tačiau po kurio laiko pagalvojau, kad Ukrainoje gyvena 44 mln. žmonių, kiekvieną dieną jų miršta apie 100. Lietuvoje gyvena apie 3 mln. žmonių, o kasdien miršta 6–7

žmonės, bet mes to nejučiame. Kasdien automobilių avarijose taip pat žūsta žmonės. Juk, važiuojant į darbą, parduotuvę, vežant atžalas į mokyklą, yra gerokai didesnė tikimybė žūti, nei esant Ukrainoje.

Deja, taip jau yra. Karas vyksta ir tai yra baisu. Karo nusiaubtose vietose esantys žmonės – pavargę, išsigandę, alkani, nesiprausę. Bet ne todėl, kad nesilaiko asmens higienos įpročių, jie paprasčiausiai neturi vandens,

skalavimo priemonių. Taip pat – ir pinigų, nes negali dirbti jau 8–9 mėnesius. Savo mobilųjį telefoną jie galėtų iškeisti į lėkštę maisto. Kai susiduri su tokia tikrove, supranti, kad vežama humanitarinė pagalba nepadės visiems ukrainiečiams, ji padės tam tikrai grupei žmonių.

Kai leidžiuosi į misijas, renkuosi tas vietas, į kurias vykti man atrodo sąžiningiausia. Ten, kur žmonėms pagalbos reikia pirmosiomis valandomis, savaitėmis po

karu. Renkuosi padėti pirmomis po karo akimirkomis, o ne po pusės metų. Pavyzdžiui, kai atvažiuoji į karo nusiaubtas vietas po pusmečio, parduotuvėse jau gali įsigyti maisto ir kitų būtinų prekių. Bet jeigu tu nesusitvarkai gyvenimo, jei nesiimi tvarkyti savo sugriauto namo, to namo tu nesusitvarkysi net ir praėjus metams. *Interviu parengė Neda Černiauskaitė, VILNIUS TECH Komunikacijos projektų vadovė* ■

NAUJI SOCIALINIAI TYRIMAI

Psichologinis atsparumas vyresniame amžiuje

Kęstutis Stoškus

Psichologinis atsparumas vyresniame amžiuje yra opi visuomenės problema, kurią aktualu tyrinėti ir plėsti žinias tiek moksliniu, tiek profesiniu ir visuomeniniu lygmenimis. Kol kas ši tema psichologijos moksle yra mažai iširta, tad Joanos Butėnaitės-Switkiewicz podoktorantūros stažuotės projektu „Vyresnio amžiaus asmenų psichologinis atsparumas: raiška ir patirtys iššūkių akivaizdoje“, kuris laimėjo Lietuvos mokslo tarybos finansavimą (Nr. S-PD-22-60), bandoma užpildyti esamą spragą.

Pasak mokslininkės, atsparumo senstant ugdytas tampa pagrindiniu asmenų, šeimų ir visuomenės prioritetu. Įvairūs mokslininkai pabrėžia vyresnio amžiaus asmenų atsparumo tyrimų trūkumą ir sėkmingo

Joana Butėnaitė-Switkiewicz

senėjimo svarbą. Tyrimai rodo, kad vyresnio amžiaus žmonių atsparumo lygis yra toks pats arba didesnis, nei jaunesnių žmonių. Tačiau neaišku, koks vyresnio amžiaus asmenų psichologinis atsparumas yra buvusiose

posovietinėse šalyse (tokiose kaip Lietuva), kurios patyrė įvairių politinių ir socialinių pokyčių ir kurių pragyvenimo lygis yra žemesnis už Europos vidurkį.

Projekto autorės teigimu, asmeninė vyresnio amžiaus žmonių perspektyva padeda giliau suprasti ir įsigilinti į problemą bei atskleidžia, kaip jie susiduria su išbandymais ir įgyja atsparumą. Todėl šio mokslinio darbo tikslas – atskleisti vyresnio amžiaus žmonių psichologinio atsparumo raišką ir patirtį, susidūrus su įvairiais išbandymais.

Pasirinktas mišrus tyrimo planas, susidedantis iš kiekybinio ir kokybinio tyrimo. Kiekybinio tyrimo metu psichologinis atsparumas, jo veiksniai tiriami remiantis reprezentatyvia 18+ amžiaus grupių imtimi, siekiant nustatyti ir palyginti vyresnio amžiaus asmenų psichologinio atsparumo lygį ir jo veiksnius su kitomis suaugusiųjų amžiaus

grupėmis. Numatoma atlikti ir kokybinį tyrimą, kurio metu iš įvairių vyresnio amžiaus žmonių (60 m. ir vyresnių) bus paimti iš dalies struktūruoti interviu, siekiant atskleisti jų patirtį, išteklius ir veiksnius, turinčius įtakos jų psichologiniam atsparumui, susidūrus su sunkumais, ir suformuluoti teoriją apie vyresnio amžiaus asmenų psichologinį atsparumą išbandymų akivaizdoje. Gauti rezultatai prisidės prie priemonių, galinčių padėti stiprinti atsparumą senstant, vystymo ir paskatins asmens stiprybėmis pagrįstų intervencijų plėtrą tiek individualiu, tiek bendruomenės lygiu.

Projektas įgyvendinamas 2022–2024 metais Mykolo Romerio universitete, Mokyklosi visą gyvenimą laboratorijoje. Mokslinio darbo vadovė – prof. Irena Žemaitaitytė. *Autorius yra MRU išorinės komunikacijos vadybininkas* ■

LIETUVOS UNIVERSITETŲ REITINGAS

Žurnalas „Reitingai“ gruodžio 7 d. pristatė lyginamąjį universitetų studijų kryptų vertinimą. **Buvo vertinta 90 universitetų bakalaurų ir vientisųjų studijų kryptų.** Vilniaus universitetas pirmąją daugiau nei trečdalyje, t. y. 36 studijų kryptyse. Vilniaus Gedimino technikos universitetas pirmąją 12 kryptų, Vytauto Didžiojo universitetas – 9 studijų kryptyse, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas – 7 studijų kryptyse, Kauno technologijos universitetas – 6 studijų kryptyse, Lietuvos muzikos ir teatro

akademija – 4 studijų kryptyse, ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas ir Vilniaus dailės akademija – 3 studijų kryptyse, Klaipėdos universitetas ir Lietuvos sporto universitetas – 2 studijų kryptyse, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija ir Mykolo Romerio universitetas pirmi vienoje studijų kryptyse.

Universitetų reitingas pagal magistrantūros studijų specialistų parengimą. Žurnalas įvertino 84 studijų kryptis. Vilniaus universitetas pirmąją beveik pusėje visų vertintų – 40-yje studijų kryptų, Kauno technologijos

universitetas – 13 studijų kryptų, Vilniaus Gedimino technikos universitetas – 10 studijų kryptų, Vytauto Didžiojo universitetas – 7 studijų kryptyse, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas – 4 studijų kryptyse, Lietuvos muzikos ir teatro akademija ir Vilniaus dailės akademija – 3 studijų kryptyse, Klaipėdos universitetas – 2 studijų kryptyse, Generolo Jono Žemaičio karo akademija ir Lietuvos sporto universitetas – vienoje studijų kryptyse.

Aukštasis mokyklas „Reitingų“ žurnalas vertino pagal tai, kiek darbdavius tenkina į

darbo rinką įsitraukiančių kiekvieno universiteto konkrečios krypties absolventų parengimo kokybę. 2 260 darbdavių anketinė nuomonė sudarė 30 taškų iš 100. Darbdaviai galėjo išskirti tik po vieną universitetą, kurio absolventai dirba jų įmonėse ar įstaigose, o jų žinios ir gebėjimai juos tenkina labiausiai. Taip pat, remiantis Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) duomenimis, buvo įtrauktas universitetų bakalauro studijų absolventų įsidarbinimo ir atlyginimo pokytis per trejus metus. ■

SUKAKTYS

„Baltų centro“ veiklos 20-metis

Gruodžio 5 d. Šiauliuose paminėtas „Baltų centro“ veiklos dvidešimtmetis. Jubiliejinis renginys vyko Šiaulių miesto savivaldybės posėdžių salėje. Jame dalyvavo Centro nariai ir jo rėmėjai, Lietuvos ambasados Latvijoje darbuotojai, Lietuvių kalbos draugijos nariai ir kiti tautos kultūros puoselėtojai bei gana gausus centro veikla besidominčių svečių būrys iš abiejų kaimyninių valstybių.

Jubiliejui skirtame Latvijos Respublikos prezidento Egilo Levito sveikinime sakoma: „Lietuva latviams yra šalis, kurioje gyvena mūsų broliai ir sesės. Panašiai lietuviai galvoja apie latvius. Mūsų artumo ir ypatingo sutarimo pagrindas yra kalba – latvių ir lietuvių kalbos yra vienintelės baltų kalbos, kurios dar gyvuoja. Mūsų tautas jungia baltų kultūra ir istorija. Latvija ir Lietuva pasauliui matosi vienodai. Istorija mus išmokė, sujun-

gus jėgas, saugoti savo laisvę ir saugumą. Turime bendrą tikslą – užtikrinti mūsų tautų ir valstybių gyvavimą per amžius. Labai vertinu tai, ką „Baltų centras“ yra nuveikęs per 20 metų!“ Sveikinimo pabaigoje prezidentas padėkojo centro vadovei, daugelio veiklų iniciatorei bei vykdytojai dr. Reginai Kvašytei ir palinkėjo Centrui tęsti darbą latvių ir lietuvių tautų labui.

Ne kartą yra tekę dalyvauti panašiuose

renginiuose, bet jau seniai neteko pajusti tokios išskilmingos ir nuoširdžios susirinkusiųjų nuotaikos. Veiklos dvidešimtmečio aptarimas parodė, kad yra ir kuo pasidžiaugti, ir numatyti veiklos perspektyvas. Šventinę nuotaiką praturtino latvių etnografinis ansamblis „Dimžēns“ iš Jelgavos.

■ Nukelta į 7 p.

„Baltų centro“ veiklos 20-metis

Bendra istorija ir dabartis

Šiaulių regiono bendruomenė, gyvendama pasienyje su Latvija, nuolat bendradarbiauja su Latvijos įmonėmis ir bendruomenėmis, kultūros, švietimo ir mokslo institucijomis. Ne vienas Lietuvos pasienio sričių gyventojas nuo mažų dienų bendrauja su latviais be vertėjų, dalyvauja kultūros renginiuose, keičiasi ūkininkavimo patirtimi.

Ne viena dešimtis iškilių Lietuvos kultūros ir politikos veikėjų yra baigę Jelgavos, Rygos ir kitų Latvijos miestų gimnazijas, studijavę jos aukštosiose mokyklose. Šis bendradarbiavimas yra susijęs ir su visa laisvės kovų istorija. Ne vienoje Latvijos pasienio gyvenvietėje palaidoti Lietuvos 1918–1920 metų nepriklausomybės kovose žuvę kariai. Kai sovietmečiu buvo bandoma ištrinti iš atminties svarbiausius lietuvių tautos istorijos momentus, barbariškai naikinant nepriklausomybės kovų paminklus ir net niokojant to laikmečio kapines, Latvijos pasienio miestelių kapinėse tokie paminklai daug kur išliko.

Kai grįžusiems iš tremties lietuviams ilgus metus nebuvo leista grįžti į Lietuvą, daugelis jų apsigyvendavo Latvijoje. Nemažai lietuvių nuo pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos dirbo Latvijos pramonės įmonėse ir žemės ūkyje. Verta paminėti ir tai, kad gana daug šiauliėčių kasmet po kelis kartus vykdavo į Jelgavos, Rygos, Liepojos, Daugpilio, Bauskės ir kitų pasienio vietovių parduotuves. Lietuvoje buvo gerai žinomas nepakartojamas saldžiarūgštis Rygos duonos skonis. Dauguma apsilankiusiųjų grįždavo, nusipirkę „latviškų žuvelių“ – strimelių ir „Karvutės“ saldainių. Rygos centrinėse parduotuvėse ir Dauguvos pakrantėje veikusiame Pavasario turguje pirmaisiais pokario dešimtmečiais buvo daug didesnis, nei Lietuvoje, drabužių ir avalynės pasirinkimas. Muzikos mėgėjai vykdavo į Rygos operos teatro spektaklius, savo pasirodymais nuolat keisdavosi lietuvių ir latvių etnografiniai kolektyvai, vieni pas kitus vykdavo mokytojai ir agronomai. Šios išvykos suformavo bendros ūkinės ir mokslinės veiklos tradicijas. Abiejų tautų mokslinis ir kultūrinis bendradarbiavimas ypač sustiprėjo Sąjūdžio

Sveikinimo žodį sako LR konsulė Dalia Naktinytė. Z. Ripinskio nuotr.

Baltų centrą sveikina Latvijos diplomatas Gintas Jegermanis. Z. Ripinskio nuotr.

Centrai kuo geriausios kloties linki Lietuvių kalbos draugijos pirmininkė prof. Genovaitė Kačiušienė. B. Musneckienės nuotr.

metais. „Baltijos kelias“ ir kiti bendri to laikotarpio veiksmai suvienijo politikos ir kultūros veikėjus.

Lietuviams gerai žinomi Jūrmalos, Ventspilio ir Liepojos pajūrio kurortai, nes čia Baltijos pakrantė – daug ilgesnė, o paplūdimiai – didesni, tačiau tik retas žino, kad plačiausias Europoje yra Ventos krioklys prie Kuldygos. Žavi unikalūs ne tik didžiųjų miestų, bet ir tokių viduramžių menančių miestelių, kaip Kuldyga, senamiestis, Rundalės ir kitų dvarų architektūra. Neseniai atkurta medinė Tervetės pilis, o netoliese esančiame poilsio parke vaikai gali susitikti su gerai žinomų pasakų

herojais. Kaip mūsų protėviai gyveno prieš aštuonis šimtus metų, parodo tuos laikus menantis pilies kompleksas, atkurtas Araišių ežero saloje netoli Cėsių.

Mokslinė informacija keičiasi ir bendrus projektus vykdo ekonomistai ir kitų socialinių bei humanitarinių mokslų atstovai. Jau penkiolikti metai Šiauliuose sulaukiame Latvijos gyvybės mokslų ir technologijų universiteto, veikiančio Jelgavoje, mokslininkų dalyvavimo J. P. Aleksos tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Valstybės vaidmens kaita XXI amžiuje“. Plėtojami ryšiai su Rygos, Liepojos, Daugpilio kitų Latvijos

atvertų bendros ekonominės veiklos ir kitų sričių plėtotės perspektyvas.

„Baltų centro“ įkūrimas

„Baltų centras“ buvo įregistruotas Šiauliuose 2002 m. lapkritį, kaip visuomeninė organizacija, plėtojanti dabartinių baltų tautų – lietuvių ir latvių – kultūrinį bendradarbiavimą. 2004 m. vasarį centras įvardintas kaip asociacija, jungianti mokslininkus ir kultūros veikėjus, pasirengusius vykdyti bendrus projektus, kuriais siekiama geriau pažinti šiuolaikinę baltų kultūrą ir skatinti jos raidą. Steigimo iniciatoriais buvo Šiaulių

Minėjimo dalyviai giedojo Lietuvos ir Latvijos himnus. Z. Ripinskio nuotr.

Dėl asmenvardžių rašymo „originalo kalba“

Konstitucinį Teismą (KT) pasiekė antra byla dėl lenkų asmenvardžių rašymo originalo kalba atitiktį Konstitucijai. Pirmąjį prašymą, ar galimybė Lietuvos piliečių asmens dokumentuose asmenvardžius rašyti nelietuviškomis w, q ir x raidėmis neprieštarauja Konstitucijai, pateikė Seimo narių grupė. Jį KT teismas priėmė nagrinėti lapkritį.

Antroji byla lapkritį teismą pasiekė Vilniaus miesto apylinkės teismui nagrinėjant lenkų kilmės mokslininko Jaroslavo Wolkonowskio bylą dėl diakritinių raidžių naudojimo asmens dokumente. Birželį jam buvo leista savo vardą ir pavardę rašyti su diakritiniais ženklais, tačiau generalinei prokurorei rugpjūtį paprašius atnaujinti procesą, Vilniaus apylinkės teismas kreipėsi į KT, kuris turės tarti galutinį žodį.

Generalinė prokurore Nida Grunskienė procesą prašė atnaujinti, motyvuodama tuo, kad gegužę įsigaliojusios įstatymų pataisos leido Lietuvos tautinių mažumų atstovams pasuose pavardes rašyti lotyniškos abėcėlės rašmenimis, tokiais kaip q, w ar x, tačiau galimybės naudoti diakritinius ženklus teisės aktuose nėra.

J. Wolkonowskis teigia, kad keturios jo giminės kartos turėjo pavardę, kurioje buvo dviguba raidė w ir diakritinis ženklas ł. Jis teigė nenorintis išsiimti naujų asmens tapatybės dokumentų, kuriuose būtų „tik dalinis sprendimas“.

Seimo narė Beata Pietkiewicz teigė, kad galimybė asmens dokumente įrašyti savo pavardę lotyniškais rašmenimis Lietuvoje pasinaudojo 900 žmonių. *Parengta pagal Seimo pranešimą*

universitetų mokslininkais. Lietuvoje gerai žinomi prof. Voldemaro Strykio, Pėterio Rivžos ir akademikės Baibos Rivžos, universiteto rektorės, prof. Irinos Pilverės ir kitų tyrėjų darbai. Lietuvos mokslininkai dalyvauja, ruošiant doktorantus, rengia bendras publikacijas tarptautiniams mokslo žurnalams, jie renkami Latvijos akademijų užsienio skyrių nariais. Neseniai jaunai tyrėjai apgynus disertaciją apie Rygos regiono įtaką Latvijos ekonomikai, kilo mintis palyginti Rygos ir Vilniaus regionų raidos rodiklius bei jų įtaką visai valstybės ekonomikai. Susidomėta gimstamumo ir migracijos rodiklių dinamika Lietuvoje ir Latvijoje.

Ir vis dėlto iki išsamaus latvių kultūros pažinimo dar gana toli. Daugelio mūsų žinios yra gana padrikos ir epizodiškos, kartais tik nugirstos atsitiktinių apsilankymų metu. Nėra masinio abiejų kalbų mokymosi. Daug glaudesni turėtų būti kalbotyros ir istorijos mokslininkų ryšiai. Neseniai viltingai nuskambėjo švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išsakyta nuostata plėsti latvių kalbos mokymąsi Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose. Kaimynų kalbos mokėjimas

miesto savivaldybė ir tuometinio Šiaulių universiteto mokslininkų grupė, plėtojanti sociokultūrinius, mokslo ir verslo ryšius abiejose kaimyninėse valstybėse.

Pagrindinės „Baltų centro“ veiklos kryptys:

* organizuoti lietuvių ir latvių tautoms reikšmingų datų minėjimus bei kitus renginius; dalyvauti įvairiapusėje veikloje, susijusioje su lietuvių ir latvių istorijos, kultūros ir visuomeninio gyvenimo aktualijomis;

* kaupti informaciją apie ryšius su Latvija ir tarpininkauti, ieškant naujų bendradarbiavimo galimybių;

* Lietuvoje platinti informaciją apie Latviją, o Latvijoje – apie Lietuvą;

* telkti įvairių sričių specialistų, studentų ir kitų specialistų jėgas bendriems projektams kurti ir juos įgyvendinti;

* palaikyti ryšius su panašiomis organizacijomis abiejose valstybėse ir už jų ribų.

Norint išsamiai apžvelgti „Baltų centro“ darbus, jau reikėtų parengti kelis specializuotus leidinius. Šia proga aptarsime tik keletą sričių. *(Tęsinys – kitame numeryje)* ■

Doc. dr. Martyno Purvino 75-mečio minėjimas Kaune

Dr. Raimundas Kaminskas

Gruodžio 10 d. Kaune, Kauno technologijos universiteto III rūmuose įvyko doc. dr. Martyno Purvino 75-mečio minėjimas ir jo mokslinės bei kultūrinės veiklos aptarimas. Tūkstantmečius lietuviškos žemės buvo suvokiamos pirmiausia kaip kaimiškos kultūros kraštas. Išsivadavus iš okupacijų gniaužtų, paaiškėjo, kad miestietiškomis kiek anksčiau tapusios Vakarų šalys yra daug geriau ištyrusios savo kaimiškąją praeitį, nei ilgai visokių bėdų žlugdoma Lietuva.

Dr. Martynas Purvinas senųjų kaimų tyrimus pradėjo 1972 m. vasarą. Už tų darbų ciklą kartu su žmona – ilgamete talkininke Marija Purviniene – pelnė valstybinę Jono Basanavičiaus, Dr. Vydūno (Kanada), Martyno Jankaus, Ievos Simonaitytės, „Sidabrinės nendrės“ (Šilutė) premijas. Jam suteiktas Pagėgių garbės piliečio vardas.

Šių tyrimų pradžia – dalyvavimas tuomet Vilniaus inžinerinio statybos instituto (VISI) prof. Kazio Šešelgio organizuotuose vadinaujamųjų paminklinių kaimų tyrimuose Aukštaitijoje, Dzūkijoje ir Žemaitijoje. Vėliau pačiam M. Purvinui teko perimti vadovavimą šioms darbams. Matant apverktiną senųjų kaimų būklę, amžinybėn išeinančius buvusio gyvenimo liudininkus, buvo įsitikinta, kad jokiū būdu negalima apsiriboti vien sovietmečiu naudotais paviršutiniškais kaimo vietovių raidos aprašymais, nutylint tuometiniam režimui politiškai nepageidautinus procesus. M. Purvino iniciatyva pradėti rinkti ir užrašyti tikruosius kaimo senbuvų pasakojimai apie kaimo pokyčius, skaudžią pokario tikrovę, kolektyvizacijos metais vykdytą masinį tradicinių kaimų ir tarpukario ūkininkų sodybų naikinimą. Įsitraukus į kaimo kronikininko darbą, net keleriems metams teko apsigyventi Mėžionių kaime (Švenčionių r.), iš ten skubant į paskaitas VISI. Tada pavyko ranka užrašyti apie du tūkstančius puslapių senųjų kaimų gyventojų pasakojimų.

Deja, tuometė, su valdžios struktūromis nesuderintų mokslinių tyrimų tematika neliko nepastebėta. Anuomečiai VISI veikėjai vis dažniau priekaištaudavo, pabrėždami, kad sovietinis aukštosios mokyklos dėstytojas privalo propaguoti „socializmo laimėjimus“, o ne užsiiminėti „praeties atgyvenų“ aprašymais. Šiek tiek vilčių buvo suteikusi vadinamoji gorbačiovinė „pervarka“, kai net centrinėje spaudoje pradėtos skelbti drąsios mintys apie tuomet vienintelės (komunistų) partijos suklydimus ir net nusikaltinus. Tapęs VISI Architektūros fakulteto profsąjungos pirmi-

Doc. dr. Martynas Purvinas, minint jo veiklos 75-metį

ninku, doc. M. Purvinas, pasinaudodamas pertvarkos idėjomis, išdrįso pastebėti,

kad vietiniai TSKP veikėjai piktnaudžiauja savo padėtimi, elgiasi neteisėtai.

Tačiau 1986 m. tai buvo įvertinta kaip neatleistinas išsišokimas. Buvo organizuoti skundai atitinkamoms institucijoms apie tai, kad jaunas docentas studentus nuvedė į bažnyčią (tegu ir architektūros paminklą), o ne prie paminklo sovietiniams kariams, ir t. t. Net nedalyvaujant nepartiniam M. Purvinui, jo veikla buvo svarstoma VISI partiniuose susirinkimuose, reikalaujant šiam išsišokėliui pritaikyti griežčiausias bausmes. Vietiniai „aktyvistai“ (Algimantas Nakas, Jurgis Vanagas, Michailas Prikšaitis, Juozas Kulkauskas ir kiti) kurstė „raganų medžioklę“.

1987 m. pradžioje spręsti mokslininko likimo susirinko tuomečiai ministerijos atstovai ir VISI vadovai. VISI partorgas (būsimasis viceministras) R. Podagėlis teatrališkai šaukė: „Kaip drįsai pakelti ranką prieš partiją?“ Priminus, kad M. Purvinas tyrinėja senuosius kaimus, konstatuota, kad jis yra užsislėpęs buržuazinis nacionalistas. Taigi, nesovietškai pasielgusiam dėstytojui nebeliko vietos institute. Pažadėta, kad jis niekur nebebus pedagogo darbo. Taip buvo nutraukti ilgamečiai senųjų kaimų tyrimai ir sužlugdyti būsimųjų darbų planai.

Tačiau anuomet užklupęs nedarbas pasirodė išganingas. Šilutės kraštotyriminkams Ninai Judžentytei ir Kaziui Gaigalui pakvietus, M. Purvinas pratęsė dar 1980 m. pradėtus Rusnės paveldo tyrimus. Ten įsikurta ilgam. Išsilaisvinus nuo ligtolinių prievolių, tyrėjui teko stebėtis pamario etnografinio paveldo turtingumu. Tai padėjo suvokti, kad šio lietuviško regiono (praieityje vadinto Mažąja Lietuva) palikimas sovietmečiu buvo tyčia naikintas ir pasmerktas užmarščiui. Teko skubiai gelbėti nykstančias vertybes, aplankant kiekvieną senąją statinį, jį fotografuoti ir aprašyti. Tik prabėgus trims dešimtmečiams nuo anuomečio karštligiško darbo, išryškėjo jo svarba – iš tuomet už-

fiksuotų paveldo objektų šiandien nedaug kas išliko. Daugybė senųjų pastatų buvo nugriauta, o kiti – neatpažįstamai perdirbti.

Profesionaliai užfiksavęs Rusnės apylinkių paveldą, jo tyrėjas M. Purvinas nebesustojo. Pėsčiomis eita per vis naujas vietas, su kukliomis anuometėmis priemonėmis įamžinant krašto istorijos pėdsakus. Per tuos kelis dešimtmečius pėsčiomis ar dviračiu aplankytos beveik visos Klaipėdos krašto vietovės. Lankytasi ir Karaliaučiaus krašte, parengtas unikalus beveik šimto tūkstančių fotonegatyvų rinkinys.

Būta begalės sunkumų ir kliūčių. Sovietinių draudimų laikais neturėta rimčiau parengtų planų ir žemėlapių, todėl daug kur tekdavo klaidžioti, užžėlusiuose plotuose ieškant buvusių kaimų žymių. Dabar jau nebeįsivaizduojami sunkumai – prastos technikos gedimai, neapsakomas fotojuostų stygius ir t. t. – buvo tapę įprastiniais tyrimų palydovais. Valdžiai įtartina žmogų su fotoaparatu stabdydavo milicininkai ir saugumiečiai. Teko nukentėti nuo agresyvių asmenų, ne kartą būti užpultam palaidų šunų gaujos. Darbuotasi per vasaros karščius ir žiemomis, brenant per sniegynus, ir merkiant rudens liūtims. Glaustasi įvairiose vietovėse, kai kur sutinkant supratingus šeiminkus ir sulaukiant negausių vietos šviesuolių paramos. Tyrėjas iki šiol dėkingai prisimena šilutiškius Julij ir Janiną Balčiauskus, rusniškius Kazimierą ir Valeriją Banius ir kt. Neapsakomų sunkumų dienomis gelbėdavo iš praeties išsaugota nuostata: „Tėviškės pelenai man beldžiasi į širdį.“ Jubilato tėvas dr. Erikas Purvinas (1908–1999) buvo kilęs iš Klaipėdos, darbavosi Mažosios Lietuvos organizacijose.

Deja, sovietinė okupacija išblaškė senąją lietuvininkų Purvinų gentį. Daug kas pasitraukė į Vakarų, o paliktos gimtosios sodybos išnyko anuomečio naikinimo mės-malėje. M. Purvinui, kaip vienam paskutinių mohikanų, teko rūpintis ne vien savosios giminės, bet ir viso suniokoto lietuviškojo krašto atminimo įamžinimu. Užsiėmus tokia – iš pradžių nelegalia, o vėliau nepageidaujama – veikla, teko iškęsti ne vien sovietinio režimo, bet ir įvairiausių piktavalių asmenų smūgius.

Vis dėlto M. Purvinui metų metais darbuojantis senuosiuose kaimuose, Lietuvoje vis sparčiau eizėjo sovietinės santvarkos pamatai. Susikūrė Lietuvos Sąjūdis, laisvėjo spauda. Tyrėjas pabandė publikuoti rašinius apie akivaizdžiausias negeroves, sovietmečiu suplanuotą istorinio paveldo naikinimą. Rašė apie sovietinės propagandos kvailystes, ilgai smaigusius draudimus tirti kultūros

Sukaktuvininką doc. dr. Martyną Purviną sveikina LGGRC bendradarbis dr. R. Kaminskas

paveldą, fiktyvią sovietinę paminklosaugą, machinacijas Kuršių nerijoje ir kitur, nedorus sovietinių veikėjų darbus. Tais lūžio metais pavyko paskelbti kelias dešimtis aštrių straipsnių.

Deja, tautos entuziazmas pamažėle blėso. Nepageidaujamas autorius stengėsi nutildyti įvairios jėgos. Antai, 1997 m. M. Purvinui „Kauno dienoje“ pradėjus skelbti straipsnių ciklą, iškaltingu pavadinimu „Ko negalima sakyti nepriklausomoje Lietuvoje“, sulaukta pasikėsinimo net nužudyti – tamsų rudens vakarą drąsaus autoriaus laukė pasamdytų žudikų gauja. Sunkiai sužalotam M. Purvinui tik per atsitiktinumą pavyko išgyventi.

Anuomet teko darbuotis keliuose frontuose. Padedant garbingiems žmonėms (dr. Broniui Vektariui ir prof. Jonui Minkevičiui), pavyko įsidarbinti Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo instituto Architektūros teorijos sektoriuje. Tikėtasi išleisti „Lietuvos architektūros istorijos“ tomą, skirtą sovietmečio reiškiniams. M. Purvinui su žmona teko nagrinėti sovietinę urbanistiką. Tik tuomet pavyko atsiversti kalnus dokumentų su baisiu grifu „Slapta!“. Atsivėrė daugelį dešimtmečių slėpti dalykai – nuo užsitęsusių visuomenės mulkinimo iki režimo suplanuotų siekių – sunaikinti okupuoto krašto savitumą. J. Stalino laikais šio krašto gyvenvietės turėjo tapti niūriais konclageriais. Buvo suplanuoti standartinių barakų kvartalai, kuriuose visus gyventojų poreikius turėjo patenkinti menka duonos krautuvėlė ir viešoji išvietė. (*Pabaiga – kitame numeryje*) ■

Prof. Augustino Voldemaro 80-ųjų mirties metinių minėjimas Kaune

Šiais metais sukako 80 metų, kai gruodžio 16 d. prof. A. Voldemaras (1883–1942) išsekęs mirė Butyrkų kalėjimo ligoninėje Maskvoje. Ta proga Kauno Petrašiūnų kapinėse prie prof. A. Voldemaro kenotafo įvyko jo 80-ųjų mirties metinių minėjimas, kuriame dalyvavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos ir sąjungos atstovai, šauliai. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojas,

Minėjimo dalyviai Petrašiūnų kapinėse

Vyčio kryžiaus ordino kavaliere, dimisijos kapitonas Algirdas Petrusevičius priminė prof. Augustino Voldemaro gyvenimo ir kovos istoriją, kurios reikšmė daug kam mažai žinoma, bet yra aktuali ir šiandien. Pagerbdami jo atminimą, renginio dalyviai sugiedojo Lietuvos himną. *Dr. Raimundo Kaminsko tekstas ir nuotrauka* ■

Lietuvos universiteto kūrėjas doc. Vladas Aglinskas

Doc. dr. Judita Puišo

Skaruliai. Šv. Onos bažnyčios šventorius. Juodojo granito kryžius su išlikusia, pakalnučių apjuosta vyriško nuotrauka ir įrašu: „Vladas Aglinskas Inž. L.U. docentas. Gimė 1878 m. gegužės mėn. 7 d., mirė 1926 m. liepos mėn. 13 d. Išsėkis ramybėje mano numylėtas. Kaunas D. Ruseckas.“

Peržvelgusi Lietuvos universitete saugomos Vlado Aglinsko asmens bylos dokumentus, Skarulių Šv. Onos parapijos laidojimų įrašus, Lietuviškosios enciklopedijos tomus bei Lietuvos ir Kauno technologijos universitetų jubiliejinius leidinius, manau, kad verta susipažinti su docento Vlado Aglinsko gyvenimo akimirkomis.

Vladimiras Aglinskis (vėliau – Vladas Aglinskas) gimė 1878 m. gegužės 7 d. žemdirbio Mykolo Vincento Aglinskio ir Gabrielės Nikolai (Nikolajytės) šeimoje. Jis buvo Juozapo Aglinsko vaikaitis, Zigmanto ir Felicijos vyriausiasis brolis. Anot formulirinio tarnybos sąrašo, sudaryto 1921 m. sausio 17 d., Vladas Aglinskas yra kilęs iš Suvalkų gubernijos, Marijampolės valsčiaus. Šeima Suvalkų gubernijoje (Vladislavo apskrityje) valdė Franuko Budos sodybą. Tiesa, jau po Vlado Aglinsko mirties rašytuose dokumentuose teigiama, kad jis gimė Garliavoje, yra lietuvis, Lietuvos Respublikos pilietis.

Vilnius

Kur V. Aglinskas įgijo pradinį išsilavinimą, žinių nėra, tačiau vėlesni šaltiniai rodo, kad mokymąsi jis tęsė Vilniuje, 1896 m. baigė Vilniaus realinės mokyklos papildomąją klasę. Ši mokykla pradėjo veikti XIX a. pradžioje Vilniaus vyskupo profesoriaus Davydo Pilchovskio užrašytame name, skirtame neturtingų bajorų ir miestiečių šeimų vaikams mokytis. Po 1863 m. sukilimo pastatas atiteko Vilniaus miesto valdžiai, o 1868 m. jame įsteigta Vilniaus realinė gimnazija. Namas buvo perstatytas 1872 m. ir, reorganizavus Vilniaus realinę gimnaziją, panaudotas įsteigta Vilniaus realinei mokyklai.

Naujoji mokykla turėjo aprūpinti besikuriančias pramonės ir prekybos įmones

aptarnaujančiu personalu. Todėl joje buvo sustiprintas gamtos, matematikos, naujų kalbų ir praktinių dalykų mokymas. 1896 m. prie mokyklos atidaryti sekmadieniniai ir vakariniai profesinių žinių kursai. Nuo 1913 m. šiame name veikė Liaudies švietimo ministerijos Vilniaus apygardos mergaičių gimnazija. Mokyklos, kurios senasis adresas – Georgijaus skveras 9 – pastatas iki mūsų dienų neiškilo. Dabar toje vietoje – Savivaldybės aikštėje – stovi Lietuvos Respublikos Vyriausybės rūmai.

Studijos Maskvoje

Po stojamųjų egzaminų, įvykusių 1898 m. antroje rugpjūčio pusėje, V. Aglinskas buvo priimtas studijuoti į Maskvos imperatoriškosios technikos mokyklos (dab. – Maskvos Baumano valstybinis technikos universitetas) Mechanikos skyrių. Stojamuosius egzaminus sudarė fizikos ir matematikos dalykai bei rusų kalba (rašinys). 1898 metų stojimo rašinio tema – „Darbą ir malonumą sieja natūralus ryšys“. Stojimo konkursas visais laikais būdavo didelis. Pavyzdžiui, 1897 m. iš 373 stojančiųjų įstojo tik 150.

Maskvos imperatoriškoji technikos mokykla garsėjo savo laboratorijomis ir ryšiais su geriausiomis gamyklomis. Studentai turėjo savo uniformą, o ženklai ant uniformos ir kepurė išskirdavo specialybes. V. Aglinsko (tuo metu – Vladimiro Aglinskio) studijos buvo įvertintos puikiai. Sėkmingai išlaikius baigiamąjį egzaminą, jam suteiktas inžinieriaus-mechaniko vardas ir 1906 m. gegužės 6 d. įteiktas diplomats Nr. 5806. Šiandien jo pavardė galima rasti tų metų absolventų sąrašė: „Аглинский Владимир Михайлович. Окончил ИМТУ в 1906 г.“ <http://www.engineer.bmstu.ru/res/people/abcdef/ab.htm>. Tais metais kartu su V. Aglinsku mokslus baigė daugiau kaip šimtas inžinierių-mechanikų, kurie pasklido po visą Rusijos imperiją. Nemaža jų dalis dirbo geležinkelyje arba vykdė darbus, susijusius su garo katilais. Kai kurie liko dėstyti savo *Alma Mater* arba kitose technikos mokyklose.

Ašchabadas

Baigęs studijas, V. Aglinskas Susisiekimo kelių ministerijos 1906 m. spalio 5 d. įsaku Nr. 139 paskirtas Ašchabado (dab. – Turkmėnija) technikos geležinkelio mokyklos dėstytoju. Vėliau, 1914 m. spalio 2 d., Susisiekimo kelių ministerijos įsaku Nr. 1102 jis skiriamas tos pačios mokyklos inspektoriumi. Šis paskyrimas ilgam nutolino būsimąjį Lietuvos universiteto docentą V. Aglinską nuo Lietuvos – Maskvą ir Ašchabadą skyrė daugiau kaip trijų tūkstančių kilometrų atstumas.

Ašchabadas (anot tautosakos, „meilės

miestas“) žinomas nuo III mūsų eros amžiaus pradžios. Rusijos imperijai užkariavus Turkmėnistaną, šis miestas išliko buvusios totos pavadinimo tvirtovės-gyvenvietės vietoje. Tai buvo pasienio įtvirtinimas ir Rusijos imperijos Pakaspijo srities administracinis centras, kurį valdė karinė administracija. Šis miestas Turkmėnijos pietuose, nutolęs per 25 km nuo sienos su Iranu. Vasaros mėnesiais Ašchabade oro temperatūra pakildavo iki 45 laipsnių (pagal Celsijų) karščio, o kritulių beveik nebūdavo. Žiemos būdavo permainingos ir trumpalaikės, tačiau kartais, iš šiaurės įsiveržus arktinio oro masėms, temperatūra nukrisdavo iki 10 laipsnių šalčio. Tikėtina, kad V. Aglinskas į Ašchabadą atvyko traukiniu, o tokios kelionės tęsdavosi ne vieną parą. Pamatyti vaizdą, kurį jis išvydo, čia atvykęs, šiandien nebepavyktų, nes jį pakeitė ne tik laikas, bet ir 1948 m. įvykęs žemės drebėjimas, kuris sugriovė beveik visą anuometį miestą. Tik trumpos apybraižos ir 1900–1912 m. pašto atvirlaiškiai leidžia pažvelgti į to meto Ašchabadą.

XX a. pradžioje Ašchabado mieste buvo statomi vaisių sodų apsupti moliniai namukai. Miesto gatvės buvo tiesios, numatytos karinių inžinierių projektuose. Jose augo tuopos, kaštonai ir baltosios akacijos. Pėsčiųjų takus ir važiuojamąją dalį skyrė grioveliai – kanalai, kuriais čiuurleno iš kalno sruvantis skaidrus vanduo. Kalnai buvo neatskiriama miesto panoramos dalis ir atrodė lyg pakibę virš miesto. Kitoje miesto pusėje tęsėsi beribė dykuma. Dėl dažnai vykdančių žemės drebėjimų Ašchabado vadovybė leido statyti tik vienaukščius molinius namus. Vienintelis dviaukštis pastatas XX a. pradžioje buvo miesto muziejus.

Kadangi Ašchabadas buvo miestas-tvirtovė, jis kėlėsi ir gulė pagal iš tvirtovės sklindančius signalus: saulei tekant, tylą sudrumsdavo trimito garsai, skelbiantys aušrą, ir kareivių, giedančių maldas, balsai. 1901 m. duomenimis, gyventojų būta tik 36,5 tūkst. Iš Rusijos atvykę valdininkai su šeimomis sudarė kalbančiųjų rusiškai dalį. Kiekviena atvykėlių šeima pirko arba dar dažniau statėsi sau vienaukščius namukus. Norintieji apsistoti Ašchabade ilgesniam laikui gaudavo žemės sklypą ir paskolą statyboms. Todėl miestas sparčiai augo ir 1913 m. Ašchabade jau buvo 47 tūkst. gyventojų.

Mieste atskiromis bendruomenėmis gyveno armėnai, Kaukazo totoriai ir azerbaidžaniečiai. Visiškai uždarai gyveno persų šeimos. Kartais gatvėmis praeidavo juodais „balachonais“ ir „šarovarais“ apsirengusios persės, veidus pridengiančios baltais šydais.

Vietiniai gyventojai turkmėnai gyveno klajoklių gyvenimą. Retkarčiais negausiomis

grupėmis su veltinių kibitkomis, kupranugariais ir žirgais jie pasirodydavo šalia miesto. Juos engė ne tik chanai, bet caro vietininkai. Daugelį amžių tarp atskirų genčių ir giminių susiklostę ryšiai sudarė sąlygas chanams valdyti neturtingus turkmėnų tautos sluoksnius, o caro vietininkai buvo sutelkę savo rankose teisėsaugos ir administracinę valdžią. Rusijos imperijos valdininkai Ašchabade gaudavo pusantro karto didesnę atlyginimą nei pačioje imperijoje.

Kadangi pragyvenimas čia buvo pigus, o išlaidauti nebuvo kur, gyventi Ašchabade nebuvo sunku. Dalis miestiečių gausiai lankė aludes ir sodus-restoranus, nusikaltėlių sueigas, teriako (opiumo) rūkymo namus. Dieną neišvengiama miesto gyvenimo dalis būdavo girtų peštynės, o naktimis – prekybinių kioskų plėšimas, smurtas ir žmogžudystės.

Nepaisant to, Ašchabade vyko ir kultūrinis gyvenimas, skirtas provincijos nuoboduliui blaškyti. Miestiečiams pasirodymus rengdavo keliaujantis cirkas su merginomis – tigrų dresuotojomis, vykdavo fajetonų ir dilizanų paradais, vaško figūrų muziejaus parodos, „kalbančių žmonių-automatų“ pasirodymai. Ašchabadą užklupus žudančiam karščiui, nuo gegužės iki rugsėjo mėnesio gyventojai pasitraukdavo į Kopet-Dago kalnų Firuzos tarpekį, kur būdavo daug vėsiu. Į oazę persikeldavo ne tik gyventojai, bet ir apskrities viršininko kanceliarija. Orui atvėsus, miestiečiai lankydavo muzikos ir šokių vakarus dviratininkų klube, rengdavo kostiumų puotas. Vykdavo kariškių susirinkimai, Liaudies namuose – labdaros vakarai, hipodrome – žirgų lenktynės. Veikė ir Liumjerų kinematografas.

Abchazai mėgdavo pasivaikščioti Gaudabo plentu, vedančiu į Persiją. Samdomi fajetonai, traukiami eiklių žirgų porų, su žvilgančiais nikeliuotais ratų stipiniais ir pripūstomis guminėmis padangomis, važnyčiojami azerbaidžaniečių vežikų, sėdinčių ant pasosčių su baltais drobės kaftanais, lenkdami vienas kitą, veždavo išsipuošusius karininkų žmonas ir valdininkus. Įspūdingai pasipuošusios damos važiuodavo savo ekipažais. Buvo galima išskirti artilerijos brigados vado generolo žmoną kunigaikštienę Dudarevą ir banko direktoriaus žmoną pianistę Uspenskają. Greta arba pavienėmis grupėmis jodavo jaunieji karininkai ir valdininkai, pasidabinę baltais mundurais ir kepurėmis, kurie taip pat stengėsi aplenkti vienas kitą.

Ašchabade veikė ne tik geležinkelio technikos mokykla, į kurią V. Aglinskas atvyko dėstyti, bet ir miesto vyrų bei moterų gimnazijos. (*Tęsinys – kitame numeryje*)

NAUJOS KNYGOS

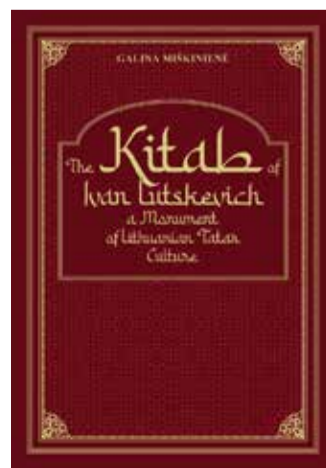
Kristina Burinskaitė. (2022). Slaptieji KGB bendrininkai. Agentų veikla šeštajame–devintajame dešimtmėčiais. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras.

Istoriografijoje nemažai dėmesio skiriama agentams, tačiau jie tyrinėjami per jų padarytas žalos prizmę ir mažai žinomi kaip KGB veiklos instrumentai. K. Burinskaitė stengiasi nuimti tam tikrą paslapties šydą ir parodyti KGB dokumentuose esančią tikrovę, koks agentas turėtų būti, kokia konkreiti jo veikla ar padaryta žala, ką iš viso gana

The Kitab of Ivan Lutskevich: a Monument of Lithuanian Tatar Culture. (2022). Sudarytoja – Galina Miškinienė. Lietuvių kalbos instituto leidinys. Pristatoma knyga skirta vienam svarbiausių Lietuvos totorių rankraščių – Ivano Luckevičiaus kitabui (XVIII a. pirmoji pusė). Šiuo rankraščiu susidomėta XX a. pradžioje, jį radus Keturiadešimties Totorių kaime. Surašytas trimis, o kartais – ir keturiomis kalbomis, rankraštis yra savotiškas musulmonų katekizmas, kuriame pateikiama informacija apie svarbiausias musulmonų šventes, šventus mėnesius, dienas ir naktis, Ramadano pasninką, maldas ir t. t. Rankraščio kultūrinę

vertę ir svarbą atspindi jame surinkti tekstai, liudijantys vienos iš seniausių Rytų Europoje apsigyvenusių musulmonų bendruomenių vertybes ir prioritetus.

Knygą sudaro įvadas, transliteruotas tekstas, rankraščio vertimas į anglų kalbą, sąvokų ir terminų, asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės. 2009 m. Lietuvių kalbos instituto išleistas Ivano Luckevičiaus kitabas buvo skirtas Lietuvos auditorijai, o 2021 m. pasirodęs angliškas papildytas leidimas atveria galimybę su unikaliu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių rankraščiniu palikimu supažindinti tarptautinę bendruomenę.

Knygos viršelis

NAUJOS KNYGOS

■ Atkelta iš 9 p.

sudėtinga įvertinti, kas skiriasi nuo tikros situacijos, kuri nebuvo tokia dramatiška ir intriguojanti, kaip atrodė iš pradžių. Taip pat būtina pabrėžti, kad kiekvieno agento istorija yra unikali, tad negalima visus vertinti vienodai.

Tyrinėjant KGB veiklą, sudėtinga išvengti agentų temos. Ne visi dokumentai yra išlikę, todėl ypač labai sunku kalbėti apie verbavimo mechanizmą. Šią spragą šiek tiek kompensuoja prisipažinusių agentų pasakojimai. Tad belieka, remiantis KGB dokumentais, bandyti atskleisti agentų socialinį portretą, statistinius duomenis ir kokią vietą jie vaidina, įgyvendinant KGB

Knygos sutiktuvių dalyviai

užduotis. Pasak istorikės K. Burinskaitės, imtis KGB agentų temos buvo nedrąsu, nes jie visuomenėje demonizuojami ir mitologizuojami. Kai kuriose Rytų ir Vidurio Europos valstybėse bandoma įvairiapusiškiau juos vertinti ir pažinti, nes tai leidžia daryti ir likę archyvai. Jie įvardijami ne tik kaip prasikaltę, bet ir kaip represinių struktūrų aukos. Žmogus, turintis tam tikrą socialinį statusą, galėjo būti užverbuotas ir tai buvo tarsi priimtinas dalykas.

Knyga skirta ne tik istorikams profesionalams. Ji gali būti naudinga ir įdomi teisininkams, politologams, antropologams, sociologams bei populiarios Lietuvos istorijos mėgėjams. ■

Griuvėsių poezija: fotografo Leonardo Surgailos klajonės po Rytprūsius – niekieno žemę

Pačiame Europos viduryje yra žemės lopinėlis, į kurį patekęs, staiga gali pasijusti visiškai kitoje tikrovėje ir kitame laike. Ši teritorija istorijos vingiuose turėjo daug vardų – Mažoji Lietuva, Prūsų žemė, Karaliaučius, dabar – Kaliningrado sritis. Retas kuris kraštas savo gyvenime matė tokių aštrių, skausmingų ir tragiškų istorinių pokyčių, kokie yra ištikę šią žemę.

Šiandien čia gyvena visai kita tauta, nieko bendro neturinti su ta kultūra, kurios įspūdingi griuvėsiai vis dar tebestovi ir mena šimtmečių istorijas bei senuosius šių vietovių gyventojus. Po Antrojo pasaulinio karo kraštą užėmė rusai vos per kelerius metus sugebėjo sunaikinti tai, ko per kelis šimtmečius nepadarė vokiečiai. Dabar, stebėdami karą Ukrainoje, galime dar kartą įsitikinti, kas lieka po to, kai į miestą, šalį ar kultūrą ateina šie svetimšaliai barbarai.

Nepaisant to, Rytprūsių dvasia tebegyvena šiame krašte. Būtent tą dvasia, jos santyki su naujaisiais gyventojais aš ir bandžiau užfiksuoti leidžis į klajones po šią teritoriją Atgimimo pradžioje prieš tris dešimtmečius.

Sovietmečiu Kaliningrado sritis buvo sukarinta ir griežtai kontroliuojama zona, todėl fotografuoti joje buvo itin sudėtinga – aparatą iš tavęs galėjo atimti ir dėl mažiausio menkniekio. Tačiau ši žemė mane labai traukė, ypač senoji jos architektūra, kultūra ir tas įspūdingas kontrastas žmonių kasdienybei, apleistumui, nugyventai istorijai.

Lietuvoje prasidėjus Sąjūdžiui, nutariau, kad atėjo laikas organizuoti ekspediciją į šį kraštą ir filmavimo juostoje bei fotografijose užfiksuoti tai, kas yra likę. Oficialius raštus, leidžiančius filmuoti ir fotografuoti, man tuomet padėjo gauti Lietuvos kultūros fondo pirmininkas prof. Česlovas Kudaba ir Kaliningrado kultūros fondo pirmininkas rašytojas Jurijus Ivanovas. Tuose dokumentuose buvo pažymėta, kad bendradarbiaudami fondai rengia ekspediciją, kurios metu bus filmuojama ir fotografuojama senoji architektūra bei kitos krašto vertybės. Žinoma, šis „organizavimas“ buvo fiktyvus, tačiau tiek Č. Kudaba, tiek ir J. Ivanovas puikiai suprato mano sumanymą ir padarė viską, kad būtų gauti aukščiausios politinės, taip pat ir karinės Kaliningrado valdžios parašai bei antspaudai, įteisinantys ekspediciją. Šie leidimai suveikė kuo puikiausiai.

Pirmoji kelionė įvyko 1988 m. ir truko dvidešimt dienų. Važiavome trise dviem automobiliais, kiekvieną naktį nakvodavome savo palapinėse vis kitoje vietoje. Visuose didesniuose miestuose mus stabdė milicija arba saugumiečiai ir žiūrėjo, išpūtę akis, į užsienietiškus fotoaparatus bei vaizdo kamerą.

Maldos namų čia niekam nereikia: griuvėsiai primena kažkada buvusią šventovę

Atvykėliai ir karvės šventovėmis nesidomi

Kažkada čia buvo jauki gatvė

Karaliaučiaus krašto architektūros ženklai

Kelionėje netrūko nei įsimintinių nuotykių, nei netikėtų įvykių. Vienoje vietoje kareivių su automatais buvau „suintas“, nes filmavau vokišką namą, kuris, pasirodo, priklausė pasienio kariniam daliniui. Tąkart, susisiekęs su aukšto rango pulkininku, buvau paleistas. Taip pat pavyko ne tik įvažiuoti, bet net ir filmuoti visiškai sukarintą miestą Baltijską-Pilivą, į kurį norint patekti, net ir vietiniams gyventojams reikėdavo gauti leidimą. Čia dar buvo išlikę 1626 m. švedų pastatytos tvirtovės griuvėsiai.

Važiavau intuityviai, nieko nežinodamas, ką ir kur rasiu. Pats kraštas ir jo gyventojai atrodė labai skurdžiai, varganai, lyg būtų ką tik pasibaigęs karas. Dauguma dar iš vokiečių išlikusių ir bombardavimus Antrojo pasaulinio karo metais išgyvenusių architektūrinių paminklų stovėjo sušaudyti ir palikti griūti. Nei vietinei valdžiai, nei naujiesiems gyventojams nerūpėjo išsaugoti šios istorijos ženklų. Tikėtina, kad jie ne tik kad nenorėjo, bet ir nebūtų mokėję rekonstruoti tai, ko patys nestatė. Todėl viskas paprasčiausiai buvo apleista ir pamiršta. Kai kurie žmonės gyveno namuose, kuriuose dar buvo likusios praėjusio karo žymės, jie neturėjo nei vandentiekio, nei tualetų, nors prieš karą šiuose pastatuose buvo viskas. Beveik užakę šuliniai ir daugybę metų nevalomi lauko tualetai – tokia buvo šių žmonių tikrovė.

Kartą ties Jasnojė (Kaukėnais) pamaciau gražiai sutvarkytą namuką, kuris buvo apsodintas gėlėmis. Užėjau sužinoti, kas čia gyvena. Tai buvo senyva, bet dar labai guvi moteriškė – lietuvė. Grįžusiai iš tremties Sibire, jai, kaip ir daugeliui to meto tremtinių, nebuvo leista apsigyventi Lietuvoje. Žmonės rinkdavosi artimiausią kraštą – Kaliningrado sritį arba Latviją. Ši moteris man pasakojo, kaip sekasi gyventi šiame krašte, kur vietiniai nepalankiai žiūri į ją vien todėl, kad ji gyvena gražiai apsitvarkiusi, vaikšto tvarkingai apsirengusi. Dėl to ji buvo laikoma svetima, kitokia. O ir jos pačios liudijimu vietiniai tik ir žiūrėdavo, ką pavogti ir ką išgerti.

Per tas klajones aš ir pats sutikau nemažai žmonių, daug bendravau ir su gyvenančiais vargingai. Daugelis jų buvo gana draugiški ir nuoširdūs. Iš vietinių niekada nesulaukiau nei blogo žodžio, nei kokios šunybės. Gali būti, kad man tiesiog pasisekė.

Tą pirmą kartą po dvidešimties dienų pervaziavus tiltą, skyrusį Kaliningradą ir Lietuvą, stabtelėjome pirmoje pasitaikiusioje kaimo valgykloje-kavinėje ir pasijutome grįžę į civilizuotą kraštą. O juk tada buvo tik 1988 metai. Štai kas buvo likę iš kitados klestinčio Rytprūsių krašto. Netvarkomos bažnyčios ir kiti pastatai griuvo ne tik dėl

Karo suniokotos šventovės griuvėsiai išstovėjo dar kelias dešimtis metų

ardymo. Niekas nesugebėjo jų rekonstruoti, nes nebuvo ne tik čerpių, tinkamos technikos, bet ir žmonių, kurie turėtų tam gabumų. Todėl net ir tvirti pastatai, kiaurais stogais, anksčiau ar vėliau veikiami drėgmės, tiesiog sugriūdavo. Viena moteris pasakojo, kaip naktį su didžiausiu trenksmu įgriuvo didžiulės bažnyčios stogas, net gyventojai išbėgo iš namų pažiūrėti, kas nutiko.

Šiandien jau galime rasti ne vieną knygą, kurioje pasakojama apie tai, kas iš tikrųjų vyko Rytprūsiuose tuomet, kai čia atėjo „šlovingoji Raudonoji armija“. Štai kelios iš jų: Keith Lowe „Barbarų žemynas“, Norman Davies „Kariaujanti Europa 1939–1945“ bei kitos.

Kaliningrado sritį fotografavau bei filmavau 1988–1991 m. Važiavau kasmet pavasarį ir rudenį, kai vasaros žaluma neslėpdavo architektūros grožio. Per tuos ketverius metus padariau per penkis šimtus nuotraukų ir šešiolika valandų vaizdo medžiagos.

Rytprūsiai mane pakerėjo savo vizualumu, apleistumu ir mistine nuotaika. Tikiu, kad ir šiandien senoji šių žemių dvasia niekur nėra dingusi, nors per pastaruosius tris dešimtmečius ir pati žemė, ir jos kultūra, ir žmonės tik dar labiau nuskurdo. Šis kraštas – tai griuvėsių poezija, niekieno žemė, kuriai analogų nėra visoje Europoje. Nuotraukų autorius – Leonardas Surgaila. *Tekstą parengė Gediminas Kajėnas. Įgyvendino Lina Zaveckytė.* ■

Tradicinės tekstilės ir šiuolaikinio meno dialogas

Santa Lingevičiūtė

Vienų audinių raštų ritminis judesys vos juntamas, kitų – toks stiprus, kad sunku ilgiau išlaikyti žvilgsnį; langlelių srovė gali tekėti išilginėmis ar skersinėmis linijomis, srūti zigzagais, virstančiais į rombus ar iš jų sudarytas žvaigždes, sluoksniuotis vienas virš kito, sukuriuoti. Apskritimai akyse virsta elipsėmis, žvaigždėmis, ima raibuluoti persidengiančiais ratais – tarsi vandens paviršius įmetus akmenį. Tokią audinių raštų magiją bus galima išvysti Lietuvos nacionalinio muziejaus Kazio Varnelio namuose-muziejuje lapkričio 30 d. atidarytoje parodoje „Etnografinis opartas: tekstilės tradicija“, kuri skirta Kazio Varnelio mamai – audėjai Teofilei Domarkaitei-Varnelienei (1877–1969).

Pats Kazys Varnelis yra sakęs, kad jaučia si artimas anoniminiams dailininkams nenutrūkstamoje meno evoliucijoje. „Nuolatinė muziejaus ekspozicija ir naujoji paroda susi-

Tradicinės tekstilės ir oparto paroda Kazio Varnelio namuose

lieja į vientisą spalvų ir ornamentų sąskambį, o Kazio Varnelio optinių kompozicijų ir tautodailės ryšys bene pirmą kartą taip vizualiai akivaizdus, kviečiantis išvelgti prigimtinis kultūrinis archetipas, siejančius skirtingas menininkų kartas“, – sako Kazio Varnelio namų-muziejaus vadovė Daiva Vaišnienė.

Parodos koncepcija – tikrai nėra tradicinė. Jos kuratorės Živilė Paipulaitė ir Indrė

Urbelytė kviečia atsisakyti įprasto meno skirstymo į liaudišką ar profesionalų, tradicinį ar novatorišką. Veikiau siekiama tapybą ir tekstilę įvertinti kaip kūrybiško žmogaus pastangą transformuoti natūralų gamtos pasaulį, kartu atskleidžiant tautodailės įtaką dailininko Kazio Varnelio darbams.

Viena kuratorių Živilė Paipulaitė retoriškai klausia: „Kokie vaizdai iškyla girdint žodžius etnografija, etninė kultūra, liaudies menas? Kelia asociacijas su mokykla, kažkuo atgyvenusiu, tinkamu tik muziejų saugyklų lentynoms? O jeigu pažiūrėtumėte į visa tai kitaip – ne kaip į liaudies, o kaip į meną? Šiuolaikinį meną, tarkim, opartą?“

„Dėl šios parodos iš naujo atradau etnografiją – ne apdulkėjusį, blankų įkyrėjusių senienų sandėlį, o gyvą, ryškią ir šiuolaikišką visatą, leidžiančią permąstyti nusistovėjusias profesionalaus ir liaudies meno ribas. Matyt, kaip ir optiniame mene – norint išvysti kažką naujo, tereikėjo pasisukti kitu kampu“, –

svarsto kita parodos kuratorė Indrė Urbelytė. Tikrai, parodoje eksponuojamos ne tik XIX–XX a. „tradicinės“ etnografinės lovatiesės – jų gyvybingumą sustiprins ir eksperimentinės lietuvių liaudies tekstilės interpretacijos. Lankytoji skirtas išpūdingas jaunosios kartos kūrėjų bendras darbas – kompozitoriaus Mato Samulionio muzikinis takelis, įkvėptas audimo staklių garsų, ir Paryžiuje gyvenančio amerikiečių eksperimentinių filmų kūrėjo Collino Kluchmano vaizdo instaliacija.

Artėjant šventiniam laikotarpiui, bus proga apsilankyti edukaciniuose etnografinio oparto užsiėmimuose-dirbtuvėse, pasigaminti atšvaitą ar vitražą, kuriuos galėsite padovanoti artimam asmeniui. Paroda Lietuvos nacionalinio muziejaus Kazio Varnelio namuose-muziejuje lankytojams duris atvėrė gruodžio 1 d. ir veiks iki kitų metų balandžio 30 d. Parodą finansuoja Lietuvos kultūros taryba. *Autorė yra Lietuvos nacionalinio muziejaus viešųjų ryšių specialistė*

PRO MEMORIA

Technikos mokslų daktaras Jonas Liaukonis 1939–2022

2022 m. lapkričio 30 d. Raudondvarėje (Kauno r.), eidamas 84-uosius metus, po sunkios ligos mirė technikos mokslų daktaras Jonas Liaukonis.

J. Liaukonis gimė 1939 m. birželio 22 d. Jančiuliuose, buvusioje Seinų apskrityje, Kapčiamiesčio valsčiuje. 1957 m. baigęs Liudvinavo vidurinę mokyklą, tais pačiais metais pradėjo studijuoti Lietuvos žemės ūkio akademijos Mechanizacijos fakultete, kurį sėkmingai baigė 1962 m. Įgijęs žemės ūkio inžinieriaus mechaniko specialybę, iki 2000 m. dirbo Lietuvos žemės ūkio inžinerijos institute moksliniu bendradarbiu. Čia parengė ir

1970 m. apgynė disertaciją technikos mokslų kandidato vardui gauti (1993 m. nostrifikuota į technikos mokslų daktaro). 1984–1990 m. J. Liaukonis vadovavo šio instituto Įdiegimo, o 1991–2000 m. – Mašinų naudojimo skyriams. Nuo 1993 m. vadovavo Lietuvos žemės ūkio inžinierių asociacijai, buvo Lietuvos inžinierių sąjungos viceprezidentu.

J. Liaukonio mokslinio tyrimo sritis – derliaus dorojimo darbų mechanizavimas. Šiais klausimais parašė 9 knygas, parengė informacinius žinytus ir kt. Buvo su kitais parengtų knygų žemdirbiams bendraautoris, paskelbė 120 mokslinių straipsnių, 11 bro-

šiūrų ir rekomendacijų gamybininkams. J. Liaukonis Lietuvos kaime buvo žinomas, kaip labai geras savo srities specialistas ir nuoširdus konsultantas. Dažnai dalyvaudavo mokslinėse konferencijose, gamybiniuose seminaruose ir kvalifikacijos kėlimo kursuose, konsultuodavo žemdirbius ir tiesiogiai, nuvykęs į ūkius.

Darnioje Liaukonių šeimoje užaugo trys sūnūs. Kaimynai, buvę bendradarbiai ir kiti jį pažinoję žmonės reiškia gilią užuojautą velionio žmonai Ritai Liaukonienei, sūnums Žilvinui, Linui, Dobilui, jų šeimoms ir kitiems artimiesiems. *Parengė dr. Leonas Milčius*

Alma Radvilė 1970–2022

*Baltu kilimu pasidabino žemė, pievos ir miškai,
Šaltukas sustingdė ežerus ir sustabdė upių tėkmę,
Amžiams sustingdė mylinčią, atjaučiančią širdį...*

*Taip šalta ir tuščia širdyje,
Niekada nesutiksime žemės kelyje,
Tik sapne aplankys...*

Ji tik perėjo į kitą kelio pusę...

Eidama 53-uosius gyvenimo metus, po sunkios ligos užgeso medikė, edukologė, socialinė pedagogė metodininkė, valstybės tarnautoja, žymi visuomenininkė, Lietuvos edukologijos universiteto alumnė Alma Radvilė.

Alma gimė 1970 m. rugpjūčio 25 d. Raseinių rajono Ariogalos apylinkės Survilų kaime Bronės ir Česlovo Radvilavičių šeimoje. Po Ariogalos vidurinės mokyklos (dabar – Ariogalos gimnazija) 1991 m. baigė

Kauno aukštesniąją medicinos mokyklą ir įgijo medicinos felčerės specialybę. 2001 m. baigė Vilniaus pedagoginį universitetą, įgydama edukologijos bakalauro laipsnį, pradinėjų klasių mokytojo kvalifikaciją. 2003 m. ten pat įgijo edukologijos (socialinių institucijų vadybos) magistro laipsnį.

1991–1994 m. dirbo Raseinių rajono Požečių felčerių punkto vedėja, 1996–2002 m. – Raseinių rajono Butkiškės pradinės mokyklos pradinėjų klasių mokytoja, 2002–2005 m. – Raseinių rajono Skaraitiškės pagrindinės mokyklos direktore, nuo 2005 m. – Raseinių pedagoginėje psichologinėje tarnyboje socialinė pedagogė. 2011 m. jai suteikta socialinio pedagogo metodininko kvalifikacinė kategorija.

Paskutinę savo profesinės karjeros dalį ji tęsė kaip Klaipėdos miesto savivaldybės vyriausioji specialistė, koordinuojanti švietimo pagalbą. Lietuvos socialinių pedagogų bendruomenė neteko puikios kolegės. Alma lieka mums prisiminimu, kaip išskirtinai jautri ir atidi viskam. Ji ne tik tikėjo, kad vienas žmogus gali padaryti labai daug

reikšmingų darbų, bet ir juos darė.

Tokia aštri, tokia skaudi, tokia nebeatsaukiama žinia. Alma, kuri taip mokėjo mylėti ir gyventi gyvenimą, išėjo. Kovojusti visomis išgalėmis, geras darbas, dainomis, kelionėmis, pagalba kitiems, aktyvia pilietine veikla – su ja užklupusia liga. Deja, išėjo... Išėjo, kad būtų amžinai su savo mylimiausiais žmonėmis, kad būtų pavyzdžiu, kaip galima gyventi. Didžiausia užuojauta mieliosios Almos šeimai ir artimiesiems, draugams, kolegoms... Amžiną atilį Tau, mieloji Alma.

LEU Alumnų draugija reiškia nuoširdžią užuojautą bendraminciams, visiems ją pažinusiems. Mieloji Alma, truks Jūsų puikių mokslinių įžvalgų ir nuostabių dainų... Išskitės ramybėje, tebus Jums lengva Lietuvos žemelė, kurią taip branginote. Sugrįžtate į Butkiškę, kur ir pradėjote savo edukologės profesinį kelią. Jūs iš ten aukštai, apsupta angelų, globokite mus visus ir nuskriaustus šios žemės vaikus. *LEU Alumnų draugija. Parengta pagal Lietuvos socialinių pedagogų asociacijos informaciją*

PRO MEMORIA

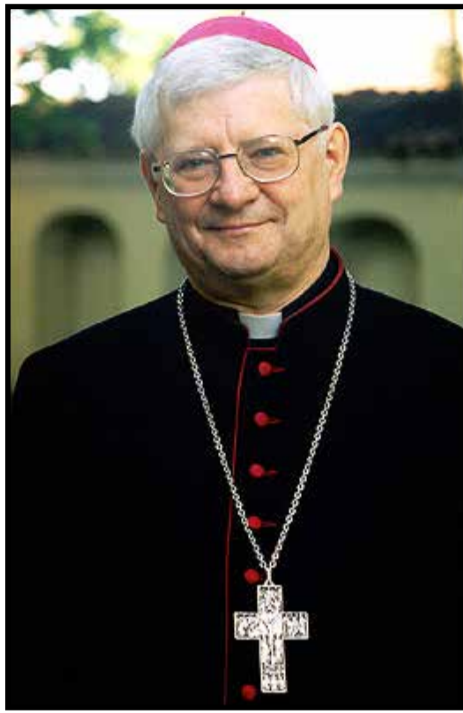
Akad. Jonas Algimantas Boruta 1944–2022

Gruodžio 19 d. mirė Telsių vyskupas, Lietuvos katalikų mokslo akademijos akademikas, bažnyčios istorijos tyrėjas, vienas iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos redaktorių dr. Jonas Algimantas Boruta SJ.

Jonas Boruta gimė 1944 m. spalio 11 d. Kaune. 1962 m. baigęs Kauno XIII vidurinę mokyklą, bandė stoti į Kauno kunigų seminariją, bet sovietų valdžios nurodymu nebuvo priimtas. Tais pačiais metais jis įstojo į Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Baigęs studijas, dirbo Lietuvos mokslų akademijos Fizikos institute, apgynė disertaciją fizikos-matematikos mokslų kandidato laipsniui gauti. 1992 m. Lietuvos mokslo taryba nostrifikavo J. Borutos disertaciją, suteikdama jam gamtos mokslų daktaro laipsnį.

Slapta studijavo pagrindinėje kunigų seminarijoje. 1981 m. įstojo į pagrindinę veikusios Lietuvos jėzuitų provincijos naujokyną. 1982 m. rugpjūčio 5 d. Skaistgirio šv. Jurgio bažnyčioje vyskupas Julijonas Steponavičius J. Borutai suteikė kunigystės šventimus. Pogrindyje palaikė plačius ryšius su dvasininkais, ugdė seminaristus jėzuitus, vedė rekolekcijas įvairiose Lietuvos parapijose. Suėmus pirmąjį Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos redaktorių kunigą Sigitą Tamkevičių, J. Boruta 1983–1989 m. buvo šio leidinio vyriausiuoju redaktoriumi.

Nuo 1989 m. J. Boruta buvo Vilniaus arkivyskupijos katechetikos komisijos (vėliau – centro) nariu, Neakivaizdinės ka-

techetų mokyklos prie Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakulteto Vilniaus skyriaus dėstytoju ir globėju, o nuo 1996 m. – šio skyriaus direktoriumi. Jis taip pat buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos atkūrimo iniciatoriumi, Centro valdybos viceprezidentu mokslo sričiai. 1997 m. išrinktas Lietuvos katalikų mokslo akademijos akademiku.

1989 m. birželio 2 d. davė iškilminguo-

sius (paskutiniuosius) įžadus Jėzaus Draugijoje ir jos generalinio vyresniojo Peterio Hanso Kolvenbacho buvo paskirtas Lietuvos (vėliau – Lietuvos ir Latvijos) jėzuitų provincijos vyresniuoju – provincijolu. Pasibaigus provincijolo kadencijai, 1995 m. rugpjūčio 22 d. Jėzaus draugijos generalinis vyresnysis patikėjo jam šias pareigas dar trejiems metams. J. Borutai vadovaujant jėzuitų provincijai, atkurtos Kauno ir Vilniaus jėzuitų gimnazijos, atstatytos Šiaulių, Kauno, Vilniaus jėzuitų bažnyčios, čia vėl atkurta sielovada.

1991–2002 m. J. Boruta dėstė Vilniaus kunigų seminarijoje. 1989–1990 m. buvo Vilniaus arkikatedros bazilikos vikaru, o 1990–1997 m. – Šv. Kazimiero bažnyčios rektoriumi. 1991 m. atšventinus Vilniaus šv. Jonų bažnyčią, tapo jos prefektu. Buvo vienas iš Religinės muzikos centro prie Šv. Kazimiero bažnyčios įkūrėjų, ilgametis šioje šventovėje rengiamų sekmadieninių religinės muzikos koncertų globėjas.

Nuo 1992 m. J. Boruta SJ dirbo docentu Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, čia dėstė Bažnyčios istoriją, subūrė, įkvėpė ir globojo būrelį jaunų Bažnyčios istorijos tyrinėtojų. Entuziastingai domėjosi bažnyčios Lietuvoje istorija, skatino ir rėmė jos tyrinėjimus, paskelbė straipsnių bažnyčios istorijos klausimais. 2002 m. išleido 727 puslapių apimties studiją „Pogrindžio kunigų seminarija: XX a. aštuntojo ir devintojo dešimtmečio Lietuvos antisovietinio pogrindžio dokumentai“.

1997 m. birželio 21 d. konsekruotas titu-

liniu Vulturaros vyskupu ir paskirtas Vilniaus arkivyskupo augziliaru. 1997–2002 m. buvo Lietuvos Vyskupų Konferencijos generaliniu sekretoriumi. 2002 m. sausio 5 d. popiežius Jonas Paulius II J. Borutą paskyrė Telsių vyskupu.

Vyskupas J. Boruta 2006 m. įsteigė Žemaičių Kalvarijos bazilikos Koleginę kapitulą. Jo rūpesčiu 2006 m. spalio 8 d. Žemaičių Kalvarijos stebuklingasis Švč. M. Marijos paveikslas vainikuotas popiežiaus Benedikto XVI pašventintomis karūnomis, o nuo 2008 m. liepos 2-oji visoje Lietuvoje švenčiama kaip Švč. Mergelės Marijos, Šeimų Karalienės, liturginė šventė. Pablogėjus sveikatai, 2017 m. J. Boruta popiežiui Pranciškui įteikė prašymą atsistatydinti iš Telsių vyskupo ordinario pareigų. Nuo 2017 m. rugsėjo 18 d. buvo Telsių vyskupas emeritas.

Telsių rajono savivaldybės taryba 2010 m. rugpjūčio 31 d. vyskupui J. Borutai suteikė Telsių miesto garbės piliečio vardą. 2016 m. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras J. Borutą pripažino Laisvės kovų dalyviu. 1992 m. apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, 1998 m. – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi, 2000 m. – Lietuvos nepriklausomybės medaliu. 2021 m. tapo Laisvės premijos laureatu. Vyskupas J. Boruta 2014 m. apie save rašė: „Duok, Viešpatie, man visu savo gyvenimu vienytis su Tavo Sūnaus kančia ir mirtimi, kad būčiau vertas prisikelti naujam gyvenimui.“ *Šaltinis: www.DELFI.lt, 2022 12 19*

SVEIKINIMAS

Baigiasi dar vieni Viešpaties metai. Tai buvo ypatingas laikas, dienos neretai atrodė ilgos, užpildytos neregėtais iššūkiais ir atkakliu, bet nuoširdžiu darbu. Tik pasitikėdami Dievu ir savimi, o veikdami drauge, mes visada būsime stipresni ir eisime į priekį.

Tegul šv. Kalėdų šventė ir šiemet būna ypač prasminga, o namuose ir mintyse sklinda ramybė bei Dievo palaima.

Kun. prof. dr. Kęstutis Ralys

„MOKSLO LIETUVOS“ PRENUMERATA

„Mokslo Lietuva“ yra akademinės bendruomenės laikraštis, leidžiamas nuo 1989 m. vasaros. Laikraščio leidėjas – Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS). Nuo 2022 m. sausio „Mokslo Lietuva“ leidžiama tik elektroniniu variantu (PDF formatu), kuris siunčiamas į Jūsų nurodytą elektroninį paštą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Per metus išleidžiami 22 numeriai – po du numerius per mėnesį (išskyrus rugpjūtį). Leidinio metinė prenumerata – **20 eurų**. Užsisakyti laikraštį galima nuo bet kurios dienos, nelaukiant einamųjų metų pabaigos. Sumokėję prenumeratos mokestį, nepamirškite pranešti redakcijai

savo elektroninio pašto adresą, kuriuo pageidaujate gauti laikraštį. Mūsų el. pašto adresas: mokslolietuva@gmail.com

Prenumeratos mokestis pervedamas į laikraščio leidėjo – UAB „Mokslininkų laikraštis“ – sąskaitą. Įmonės kodas – 123218653, atsiskaitomoji sąskaita – LT81 7300 0100 0242 3598, AB „Swedbank“. Nurodoma mokėjimo paskirtis – ML prenumerata. Į šią sąskaitą taip pat pervedamas atlyginimas už laikraščio paslaugas: skelbimus, reklamą, užsakomuosius straipsnius.

Finansinę paramą „Mokslo Lietuvai“ (metinę pajamų mokesčio dalį, aukas ir kt.) prašome pervesti Lietuvos mokslininkų sąjungai. **Įmonės kodas – 111959769, atsiskaitomoji sąskaita – LT70 7300 0100 0244 9695, AB „Swedbank“.** Lietuvos mokslininkų sąjunga

*Tegu tampa ateinantrys
2023-ieji taikos isiviešpatavimo visame pasaulyje metais!*

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valanciūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169